సమాలోచన

జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 1 రాజమహేంద్రవరము 16-12-1977 సంచిక 4

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును.

చందా
సంవత్సరమునకు రు 10-00.
అర్ధసంవత్సరమునకు రు 5-50.

విడిప్రతి 50 పై.

ఉద్గ్రంథములు

1.	నిర్వచన మహాభారతము పదునెనిమిది పర్వములు	రు. 50-00
2.	నిర్వచన అధ్యాత్మ రామాయణము	రు. 20-00
3.	నిర్వచన మహాభాగవతము	రు. 30-00
4.	శ్రీ వేంకటేశ్వర విజయము	రు. 25-00
5.	కుందమాల నాటకము	రు. 5-00
6.	వేణీ సంహార నాటకము	రు. 5-00
7.	గీత రామాయణము వాల్మీకమునకు గీతములు (అచ్చులో)	
8.	దేవీ భాగవతము ,,	
9.	శతక సంపుటములు ఒక్కొక్కటి	రు. 5-00

కృతికర్త : ప్రకాశకుఁడు :

బులుసు వేంకటేశ్వరులు, ఎం. ఏ.

10-5-5 రామారావుపేట, కాకినాడ-4.

మూడు ఖండకావ్యాలు

(తులనాత్మక పరిశీలనము)

— జమదగ్ని.

'కరుణశ్రీ' పుష్పవిలాపము అధిక ప్రచారం పొందిన మనోజ్ఞ ఖండకావ్యము. కరుణశ్రీ కారుణ్యంతో, ఘంటసాల కంఠ మాధుర్యంతో, అది కదిలించని తెలుగు గుండె ఉండనే ఉండదు. భావసౌకుమార్యానికి పరవశులై దాన్ని ఎంతోమంది కంఠభూషణం చేసుకునే ఉంటారు.

కరుణశ్రీ పాపయ్యశాస్త్రిగారిమనస్సు పరమ సుకుమారమైనది. అది సుందరమైన సన్నివేశాన్ని విలాసంగా ఊహించగలదు. రసికహృదయాకర్షణ విద్య దానికి బాగా తెలుసు. ఎత్తుగడలోనే పాఠకుల నాకట్టుకోగలదు.

ఈ పుష్పవిలాప ఖండకావ్యంలో పద్నాలుగు పద్యాలున్నాయి. మొదటి రెండూ అవతారికాప్రాయమైనవి. 'చేతులారంగ నిన్ను పూజించుకొనక' అని ప్రారంభమవుతోంది రచన. ఉత్తమపురుషలో వ్రాస్తున్నాడు కవి. చేతులారా నిన్ను పూజించుకోవాలని అంటున్నందువల్ల ఆ నిన్ను అన్నది భగవంతుణ్ణని తెలుస్తూనేఉన్నది. కోడికూయగానే లేవడం, గంగలో మునగడం, ధౌతవల్కల ధారణా, కవిగారి శౌచాది ఆచారప్రియత్వాన్ని తెలుపుతున్నాయి. పూలతోటకు వెళ్ళాడు పూలకోసం. పూజావేళాతిక్రమణం కాగూడదని చిగాలున కొమ్మ వంచాడు.

ఈ ఉపక్రమణిక అందరినీ ఆకర్షిస్తుంది. గోరు ఆనబోయేంతలో పూలన్నీ జాలిగా గొల్లువిప్పి 'మా ప్రాణం తీస్తావా' అంటూ బావురుమన్నా యనేటప్పటికి పాఠకుల గుండెలు జల్లుమంటాయి. ఆ పిమ్మట పుష్పాల విలాపాన్ని అందిస్తున్నాడు కవి. ఇది పరమసుకుమార శిల్పవేత్తకే సాధ్యమయిన సుందరావతారిక.

తల్లియొడిలోన తలిరాకు తల్పములను
ఆడుకొను మమ్ములను బుట్టలందుచిదిమి
అమ్ముకొందువె మోక్షవిత్తమ్ముకొఱకు
హృదయమే లేని నీపూజ లెందుకోయి?

జడమతులమేము; జ్ఞానవంతుడవు నీవు
బుద్ధియున్నది; భావసమృద్ధి కలదు
బండబారెనటోయి నీగుండెకాయ
శివునకై పూయదే నాల్గు చిన్నిపూలు?

ఆయువుగల్గు నాల్గు గడి
యల్ కని పెంచిన తీవతల్లి జా
తీయత దిద్దితీర్తుము_త
దీయ కరమ్ములలోన స్వేచ్ఛమై
నూయల లూగుచున్ మురియు
చుందుము_ఆయువు దీరినంతనే
హాయిగ కన్ను మూసెదము
ఆయమ చల్లని కాలిక్రేళ్ళపై.

మొక్కలు తల్లులూ, పూలు బిడ్డలూ! తల్లులు సమకూర్చిన తలిరాకు తల్పాల్లో ఆడుకుంటున్న ఆ బిడ్డలను బుట్టలలోకి చిదిమి మోక్షవిత్తానికై అమ్ముకుంటున్నాడు

మానవుడు. హృదయంలేని నీపూజ లెందు కని ఆ పూలు ప్రశ్నిస్తున్నాయి క్రూరుడైన మానవుణ్ణి. తమకంటె మానవుని ఔన్నత్యాన్ని అతనికి జ్ఞాపకంచేసి శివ పూజకు నీహృదయం నాలుగు చిన్నిపూలు పూయలేనంతగా బండబారిపోయిందా అని నిలవేస్తున్నాయి. తమ ఆయువే నాలుగు గడియలుండేదికాగా ఆ అల్ప వ్యవధిలోనే కనిపెంచిన తల్లి జాతీయతను తీర్చిదిద్దుతూ, ఆమె చేతులలో స్వేచ్ఛగా ఉయ్యాలలూగుతూ, మురుస్తామనీ అంతలో ఆయువు తీరిపోతే ఆమె కాలిగ్రేళ్ళ దగ్గరే కన్నుమూస్తామనీ పరమ దయనీయంగా చెప్పుకుంటాయి.

ఈమాటలు భావుకుల హృదయాలను పిండగలవు. పూలనుగూర్చి జాలి కలిగించగలవు. 'నీ హృదయం బండబారిందా ? నాల్గు చిన్నిపూలు పూయలేదా' అన్నందువల్ల శివపూజ కవసరమైనవి భావకుసుమాలుగాని సామాన్య పుష్పాలు కావన్న హితోపదేశాన్ని అందించగలవు.

అంతటితో ఊరుకోలేదుపూలు. సుగంధంపూని గాలిని గౌరవిస్తున్నామనీ, ఆశ్రయించే తుమ్మెదలకు కమ్మని తేనెలతో విందులు చేస్తున్నామనీ, మీవంటివాళ్ళ కళ్ళకు హాయికలిగిస్తున్నామనీ, ఇలా మా మానాన మేము స్వతంత్రులమై చేతనైన పరోపకారం చేస్తూ బ్రతుకుతూఉండే మమ్మల్ని త్రుంచి తల్లినీ బిడ్డలనూ వేరు చేస్తావెందు కని నిగ్గదీస్తున్నాయి. ఆత్మసుఖంకోసం అన్యులగొంతులు కోసి తెచ్చే పుణ్యాత్ముడవని అధిక్షేపిస్తూ నీకు మోక్షమెట్లా లభిస్తుందని ప్రశ్న పూర్వకంగా నిషేధిస్తున్నాయి. నెత్తురు చేతిపూజ అవుతున్నందువల్ల విశ్వాత్ముడు స్వీకరించడని నిర్ణయిస్తున్నాయి. చరాచరవర్తి అయిన జగదీశ్వరుడు తమ పవిత్రాత్మలను సరాసరి తానే స్వీకరిస్తాడనీ మధ్య నీజోక్యమవసరంలేదనీ నివారిస్తున్నాయి.

ఊలుదారాలలో గొంతు కురిబిగించి
గుండెలోనుండి సూదులు గ్రుచ్చికూర్చి
ముడుచుకొందురు ముచ్చట ముడుల
మమ్మొ
అకట దయలేనివారు మీయాడువారు॥
గుండెతడిలేక నూనెలో వండిపిండి
అత్తరులుసేసి మాపేద నెత్తురులను
కంపుదేహాలపై గుమాయింపుకొఱకు
పులుముకొందురు హంత ! మీ కొలము
వారు॥

అక్కట హాయిమేయు మహీ
పాసురు లెందరో నాల్గుప్రక్కలన్
ప్రక్కలమీద చల్లికొని
మా పసిమేనులు పాదుకాళ్ళతో
ద్రొక్కుచు దొర్లిదొర్లి మఱు
రో జుదయాన నె వాడివత్తలై
తొక్కలు జారిపోవ్ పరిహ
రింతురు మమ్ముల పెంటదిబ్బపై॥

ఈ మాటలన్నీ పూలయెడల మానవజాతి చూపుతున్న క్రౌర్యాన్ని గుండెలు వ్రక్కలయ్యే రీతిలో బట్టబయలు చేస్తున్నాయి. నుడికారంతోడి పలుకుబడితో పటిష్ఠంగా సాగింది రచన.

మా వెలలేని ముగ్ధ సుకు
మార సుగంధ మరంద మాధురీ
జీవితమెల్ల మీకయి త్య
జించి కృశించి నశించిపోయెనో; మా

యౌవనమెల్ల కొల్లగొని
ఆపయి చీపురుతోడ చిమ్మి మ
మ్మావల పారబోతురు గ
దా! నరజాతికి నీతియున్నదా?
బుద్ధదేవుని భూమిలో పుట్టినావు
సహజమగు ప్రేమ నీలోన చచ్చెనేమి?
అందమును హత్యచేసెడి హంతకుండ
మైలపడిపోయెనోయి నీ మనుజజన్మ!

ఈ మాటలతో పూలు మానవుణ్ణి ఎంత తిట్టగలవో అంతా తిట్టాయి. అభిమానవంతు డాత్మహత్య చేసుకోవలసిందే తప్ప మరొక మార్గం లేదు.

పూజలేకున్న బాబు నీపున్నెమాయె
కోయబోకుము మా పేద కుత్తుకలను
అకట చేసేత మమ్ముల హత్యచేసి
బాపుకొనబోవు ఆమహాభాగ్యమేమి?

దీనితో పుష్పవిలాపం పూర్తి అయింది. చివరిపద్యం ఉపసంహార వాక్యము. అలా పుష్పాలు తన్ను చీవాట్లు పెట్టినందువల్ల పూలుకోయడానికి చేయాడలేదు. ఏమీ తోచక జరగినవిషయాన్ని దేవరకు మనవి చేయడానికి వట్టిచేతులతో తిరిగివచ్చాడు కవి.

ఈ రచనలో కవి సాధించదలచిన ప్రయోజన మేమిటి? ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని చూచి ఆనందించవలసినదే కాని ఎంతటి ఉత్తమాశయంతోనైనా దాన్ని హింసించకూడదు. చరాచరాత్మకమైన జగత్తంతా జీవమయమే. నోటితో చెప్పలేకపోతున్నంత మాత్రాన బాధ ఉండదని దేని యెడలా క్రౌర్యం చూపరాదు. అవకాశమిస్తే ప్రత్యణువూ ఇట్లా ఘోషిస్తుంది. సర్వగతజీవ భావప్రబోధమే కవిఆశయం.

దాన్ని కలిగించడంలో ఆయన కృతకృత్యుడయ్యాడు. అందు కాయన బహుధా అభినందనీయుడు.

అయితే ఇది పైపై మాపుల కిలా మనోజ్ఞంగా కనిపిస్తున్నదేగాని సూక్ష్మ సమాలోచనకు నిలిచేది కాకపోవడం శోచనీయం. శిల్ప మెంత సుందరంగా ఉన్నా అది శివేతరాన్ని పరిహరించేది కావాలి. అమంగళాపాది కాగూడదు. అప్పుడే అది సాహిత్య మవుతుంది.

ఇందులో ఉన్న దోష మేమిటి?

ఇది బౌద్ధధర్మ ప్రభావంతో వెలువడిన రచన. ఈ విషయాన్ని కవి బాహాటంగానే అంగీకరిస్తున్నాడు. ఆ బౌద్ధధర్మం పరమార్థం కానందువల్లనే నిలువలేక పోయింది. ఇలా జీవభావాన్ని సర్వగతంగా అంగీకరించి హింస ఏకొంచెమో పనికిరాదనే బౌద్ధుడు బ్రతకడానికే వీలులేదు. పూలవిలాపాన్ని ఆలకించి పూలుకోయడం మానిన వ్యక్తి ఏమి తిని బ్రతుకుతాడు. జీవంలేని పదార్థమే లేదయ్యె. నేల విలాపం వినగలిగితే నిలవగలడా నేలమీద? ఆపూలతల్లి మొక్క; తనతల్లి భూమి నెంత హింసిస్తోంది? అది ఉద్భిజ్జము. భూమిని పెకల్చుకుని వస్తుంది. తాను ఇతరులకు కల్పిస్తున్న హింస నెరుగకుండా ఇతరులు తమకు చేసే హింస నేకరువు పెట్టడం అందరికీ తేలికైన పని. పైగా ఈ భావాలు పూల పేరుతో ఉన్నా వానియందు మనుష్యత్వాన్ని ఆరోపించి కవి పలికిస్తున్నవే గాని వాటివే అనడానికి వీలులేదుగదా! జీవత్వద్యోతనానికై ఆరోపించిన మనుజత్వంవల్ల ఎన్నో అనర్థోపదేశాలు తటస్థ

పడుతున్నాయి. పుట్టినదగ్గరనుండి పోయేక్షణంవరకు తల్లి ఒడిలోనే ఉండాలనుకోవడం కేవల మోహంతోడి మూర్ఖత. జీవితం క్షణికమని తెలిసి అందులో స్వార్థమే పరమార్థమనుకోవడం మానవత్వం కాదు. తమ తల్లులను తోటలో నాటి వాటిని పెంచి పెద్దజేసి పోషిస్తూ తమ ఆవిర్భావానికే హేతుభూతు లవుతున్న మానవులయెడ కృతజ్ఞమై ఉండవలసిన పుష్పలోకం అది యేకొంచెమూ ప్రకటించక ఇలా తూర్పారపట్టడం రాక్షసత్వం.

ఇంతేకాక ఇందులోని వాదాలు చాలాభాగం పైకి ధర్మాలుగా కనిపించే అధర్మాలు. అధర్మాలుగా వర్ణితమైన ధర్మాలూ ఎన్నో ఉన్నాయి. దయ ఎంతమంచిదైనా అదిఎల్లప్పుడూ ధర్మమే కానేరదు. ఒక్కొక్కప్పుడు ధర్మంకోసం దయను విడిచిపెట్టవలసివస్తుంది. ఇందుకే లోకారాధనం నిమిత్తం స్నేహం దయాసౌఖ్యాలను విడిచిపెట్టడంలో నేనేమాత్రమూ వ్యథ చెందనని రాముని చేత భవభూతి అనిపించాడు. బిడ్డలు యావజ్జీవమూ తల్లినే అంటిపెట్టుకుని ఉండాలనుకోవడం ధర్మమవుతుందా? ఈపూలు జడమతుల మని తమ్ము తాము వర్ణించుకుంటూ విషాదయోగంలో అర్జునుడు చేసినట్లు ప్రజ్ఞావాదాలు చాలా చేశాయి. చరాచరవర్తి అయిన జగదీశ్వరుడు తమ పవిత్రాత్మలను సరాసరి తానే స్వీకరిస్తాడట! తామున్నచోటనే ఉండి అన్యసహాయంతో నిమిత్తం లేకుండా విశ్వాత్ముడైన ఈశ్వరుణ్ణి చేరగలవవి! అయినా పాపం మానవుడుకోస్తే చచ్చిపోతామని ఏడుస్తున్నాయి. ఆ ఆత్మ విశ్వాసానికీ ఈ దైన్యానికీ సామానాధికరణ్యం ఎలా కుదురుతుందో ఈశ్వరుడికే తెలియాలి.

గౌతమీకోకిల స్వర్గీయ వేదుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు 'కాంక్ష', అనే ఖండకావ్యంలో పుష్పంచేత కొన్ని భావాల నిలాగే ప్రకటింపజేశారు. అందులో వారిలక్ష్యం దేశమాతృసేవకై ప్రాణాలర్పించిన వారు సర్వోత్కృష్టులని ప్రకటించడం. అందుకోసం పువ్వు 'నాకు తలంపులేదు లలనా జనతా కబరీభరైక భూషాకలనన్' అని మొదలుపెట్టి ఎక్కడెక్కడ తన్ను ఉపయోగించడం ఇష్టంలేదో ఏకరువుపెట్టుతూ వాటిల్లో దేవాలయంలో గర్భగుడిలో రాయైఉండి జరుగుతున్న అన్యాయాలను ధనిక పక్షపాతియై అరికట్టకుండా ఉంటున్న దేవుణ్ణి కూడా పేర్కొని చివరకు 'నీచపు దాస్యవృత్తి మననేరని ధీరత' మాతృదేశ సేవాచరణంబునం దసువు లర్పణ చేసినవారి సమాధి మృత్తికపై పడిఉండడం తన కాంక్ష అని ప్రకటిస్తుంది. ఆ 'కాంక్ష' తనకాంక్షను సమర్థంగా సాధించుకుంది. కవిమీద బ్రహ్మసమాజ మతప్రభావం ఉన్నందువల్ల విగ్రహారాధనావ్యతిరేకియై గర్భాలయ దేవుణ్ణి తదనుగుణంగా నిరసించడం జరిగింది.

నాకు తెలిసినంతలో వేదులవారి కాంక్ష వెలువడిన తర్వాతనే కరుణశ్రీ పుష్పవిలాపం వెలువడింది. ఇప్పుడీ పుష్పవిలాపానికి ఎంత ప్రచారమున్నదో అప్పుడా కాంక్షకంత ప్రచారం ఉండేది. అప్పటికి భారతం స్వతంత్రం కాలేదు. వేదుల

వారి శైలి పదగుంఫనంలో పాండురంగ విభుని శైలికి దీటైన ప్రౌఢమైనది. వద్దన్నా ఆపద్యాలు నోటికి వచ్చేవి.

పాపం పూల దేమున్నది! అవి నోరూ వాయీ లేనివి. వ్రాసేవారి చిత్తాన్నిబట్టి ఏమనమంటే అదే అంటాయి. కవిశేఖర బ్రహ్మశ్రీ గిరికపాటి మల్లావధానిగారు పుష్పవిలాపాన్ని చూచి నచ్చక పుష్ప వివేకాన్ని ప్రకటించారు. ఇది నిజంగా బహుళప్రచారం పొందవలసిన చక్కని ఖండకావ్యం. అయినా ఆధునికలోకంలో వివేకాని కంత ప్రాముఖ్యం లేనందువల్లా, ఇది వెనుకటివాటికి ప్రతిక్రియగా వెలువడిందన్న జన్మదోషం ఉన్నందువల్లా పొందవలసిన ప్రచారాన్ని పొందలేదు. న్యాయానికి పుష్పాపచయ క్రియ సంఘం లో అనాదిగా ఉన్నది. అదితగదని ప్రతిక్రియగా పుష్పవిలాపం వెలువడింది. అందులో వివేకం లేదని పుష్పవివేకం వెలువడింది. అందుచేత దీన్ని ప్రతిక్రియగా చిన్నచూపు చూడగూడదు.

ఇందులోనూ సరిగ్గా పద్నాలుగుపద్యాలే ఉన్నాయి. నూటికి నూరుపాళ్ళ వివేకంతో, ప్రత్యక్ష ఔచిత్యంతో, స్వచ్ఛ సంప్రదాయ పావిత్ర్యంతో వెలువడిన రచన ఇది.

౧

వివిధములైన వర్ణము, ల
వేల విచిత్ర మనోజ్ఞవాసనల్,
నవనవలాడు మార్దవము,
నవ్య శుభాకృతులొప్పు శిల్పసౌ
ష్ఠవ మెసఁగన్ మముస్
సృజనసల్పిన ప్రోడను దేవదేవుసం
స్తవ మొనరింతు మూర్జిత
కృతజ్ఞతకున్ గుదురైనభక్తితోన్॥

రకరకాల రంగులూ, వాసనలూ, మార్దవమూ, శిల్పయుత సుందరాకారాలూ ఇన్ని ప్రత్యేకతలున్న ఈ పూలనుబట్టే సర్వజ్ఞుడైన సృష్టికర్త ఒక డున్నాడన్న వివేకాన్ని మానవుడు పొందవచ్చు. పుష్పాలాభగవంతునకు పూర్తి వివేకంతో భక్తిభరిత కృతజ్ఞత తెలుపుకుంటు న్నాయి.

౨

నిరుపమానందకర కళానిలయమూర్తి!
సహజ సౌజన్య సామ్రాజ్య చక్రవర్తి!
ఆర్ద్రభావాత్త సుకృతపథానువర్తి!
రమ్ము కైకొమ్మిదే స్వాగతమ్ముసీకు॥

ఇది వివేకంగల పుష్పాలు మానవునకు సమర్పిస్తున్న స్వాగతం. అంత్యానుప్రాస తో శోభిస్తున్న మూడు విశేషణాలూ పూలను ప్రేమించే మానవుని ఔన్నత్యాన్ని సర్వాత్మనా ప్రకటిస్తున్నాయి.

3

రసమయ జీవితావసర
రమ్యపదార్థ చయానుషక్త మా
నసులరు మీరు మానవులు
నందితమౌ సుమనఃకులంబు కై
వస మొనరించుకొన్న మృదు
భావులు మాకొఱకై శ్రమించి సం
తసమునఁ దేలఁజాలిన యు
దారులు మీకివె మానమస్కృతుల్॥

నందితమౌ సుమనఃకులంలో పూవులే కాక దేవతలూ ఉన్నారు. భగవదనుగ్రహంవల్ల వచ్చిన జీవితాన్ని సద్వినియోగం

చేసుకోవడం మానవుని లక్షణం. వివేకియైన మానవుడు రసమయ జీవితావసర రమ్యపదార్థ చయానుషక్త మనస్కుడై భగవద్విశ్వాసంతో వానికై శ్రమించి సంతోషంతో తేలియాడుతుంటాడు. కృతజ్ఞమైన పుష్పలోకం వానికి నమస్కారిస్తోంది.

౪

నేలమెత్తగఁ ద్రవ్వి లీలపై మడిగట్టి
మేలైన విత్తనాల్ చాలువోసి
ఉదయాస్తమయములం దొడికంబుగా నీరు
చేతులపైనెత్తి చిలుకరించి
మొల్కలెత్తగఁ బుర్వుపుల్గుల కెడమీక
యాచ్ఛాదన మొకింత యలవరించి
మారాకులెత్తె రెమ్మలు రాకపూర్వమే
యెత్తిపేటుగ నెడంబిచ్చి నాటి
పాదులొనరించి బలమిచ్చి ప్రోదిసేసి
మొగ్గదొడిగిన లోలోనఁ బొంగిపోవు
మీరె మా దైవతములు - మీ మేలు నెట్లు
మఱవవచ్చునె యెన్ని జన్మములకైన ॥

మానవజీవితంలో ప్రతిదానికీ కృషి అవసరం. కృషితో నాస్తి దుర్భిక్షం అన్న సూక్తి ఉండనే ఉన్నది. వ్యవసాయం చేసేవానికి అడుగడుగునా భగవద్భావన అవసరమవుతూ ఉంటుంది. ప్రతిపనిలోను ఎన్నెన్నో ఆటంకాలు ఎదురవుతూ ఉంటాయి. పురుషప్రయత్నానికి దైవానుకూల్యం తోడ్పడకపోతే ఫలితాలు ఉండదు. ఇందులో వర్ణితమైన పనులన్నీ అన్ని పూలమొక్కలకు అవసరం కాకపోవచ్చు. దేనికి తగ్గ కృషి దానికి చేస్తేనే భగవదాస్తిక్య భావోద్దీపక పుష్పజాతి లభిస్తుంది.

మానవ భావనలో పుష్పాలకూ దైవానికీ విడదీయరాని సంబంధం ఉన్నది. దేవాలయావరణములలో నందనవనాలు పెంచడం మన సంప్రదాయం. భగవత్సేవకూ రసమయజీవితానికీ తా మవసరమన్న దృష్టితో తమకోస మింత శ్రమిస్తున్న మానవలోకాన్ని పుష్పలోకం దైవతంగా భావించడంలో ఆశ్చర్య మేమున్నది? కృతజ్ఞమై ఉండడం వాటి కర్తవ్యం.

౫

కన దినమాత్ర జీవిత వి
కాసముఁగల్గిన మమ్ము దేవతా
ర్చన విధికో మహామహుల
ప్రాజ్ఞుల సత్కృతి సేతకో వసూ
జనము ప్రసాధన క్రియకో
సద్వినియోగ మొనర్చి ధన్యజీ
వనత ఘటించు మానవులు
భవ్యులు మాకనపాయమిత్రముల్.

ఈ మాటలలో అచ్ఛమైన వివేకమున్నది. పుష్పాల ఆయుర్దాయము ఒక్కరోజునుమించి ఉండదు. మానవుడు వాటి నుపయోగించకపోతే పుట్టినచోట రాలిపోవలసినవే. అట్టివాని జీవితాలను సద్వినియోగ మొనర్చి ధన్యత్వాన్ని కూరుస్తున్నారు మానవులు. వారిని భవ్యులనుగా తమ కనపాయమిత్రములనుగా పూవులు భావించడం సహజం, సమంజసం! ఎవరి జీవితాలైనా మరొకరి కుపయోగించగలిగినప్పుడే ధన్యత్వాన్ని పొందుతాయి. తారతమ్యమున్నా అందరి జీవితాలూ బుద్బుదప్రాయాలే!

౬

అలఘుతర ప్రజాహృదయ
హారిగుణంబులు కొన్నిగల్గి యి
య్యిల జనియించి నందులకు
నేరికి నేనొకమాత్ర మోదమున్
గొలుపగలేక కొండలనో
కోనలనో యణఁగారిపోవ మా
కలుషములివెల్లఁ గాఁటడవి
గాచిన వెన్నెల కాకపోవునే!

ఇది లోకోత్తరమైన వివేకం. గుణముండి గుర్తింపు లేకపోవడంకంటె దురదృష్ట ముండదు. 'న రత్న మన్విష్యతి మృగ్యతే హితత్' రత్నము తన్నుపయోగించే వారిని తాను వెతుకుతూపోదు. ఉపయోగించేవారే దాన్ని వెతుక్కుంటూ వెళ్తారు. పుష్పమూ రత్నంవంటిదే. ఉపయోగించే వారే దాన్ని వెతుక్కుంటూ వెళ్ళాలి. అల్పాయుష్క మయినందువల్ల వారి రాక సకాలంలో జరగాలి. లేకపోతే జీవితమే వ్యర్థమవుతుంది.

౭

బంగరు వంతఁబానిఁ బుట
పాకమునఁ బడవైచి కాచి సు
త్తింగడు ముత్తకున్నఁ గల
దేసదలంకృతి గౌరవంబు? సూ
చింగొని గ్రుచ్చకున్న నొక
చెండుగ నొదలకెక్కు భాగ్యమె
బ్బంగి లభించు మాకు సుమ
పాళికి? లబ్ధికోలంది కష్టముల్ ॥

లబ్ధికోలంది కష్టముల్. జీవితమర్మాన్ని ఉద్ఘాటిస్తున్న అర్థాంతరన్యాస మిది. ఈ తత్త్వం తెలియక కష్టపరాఙ్ముఖత్వం వహించి సుఖలాలసత్వంతో స్వధర్మదూరు లవుతున్నందువల్లనే మానవులు మానవజీవిత పరమార్థాన్నందుకోలేక పోతున్నారు. ఎంత లబ్ధికోరితే అంతటి కష్టం పడితీరాలి. ఇది ఎంతటివారికైనా తప్పదు. సృష్టిలో దేనికీ సులభమార్గంలేదు. నియతి నెవ్వరూ అతిక్రమించలేరు.

౮

అండజయాన లూర్జితక
లానుభవజ్ఞలు పేర్మిమై మమున్
చెండులుగా ఘటించి తమ
శీర్షకలాపము లాచరింప మా
గుండెలలోన సూదులను
గ్రుచ్చుట కేద్దుమె? సిగ్గుసిగ్గదే
పండువు మాకు, యజ్ఞపశు
బంధ మహత్త్వ మెఱుంగలేని పా
షండుల మాదుమే? పుటుక
చావులసంగతి మాకు వింతయే?

ఇది బౌద్ధులకు వైదికులిచ్చే సమాధానము. జన్మ మృత్యురహస్యం తెలిసినవారికే త్యాగమహత్త్వం తెలుస్తుంది. 'త్యాగే నైకే అమృతత్వ మానశుః' త్యాగం చెయ్యడానికిగాని అవడానికిగాని అవకాశము అందరికీ లభించదు. వాటి కెంతో యోగ్యత ఉండాలి. ఈ కబుర్లకేం? త్యాగమవడాని కెవరు సిద్ధపడతారు? యజమానిని యజ్ఞపశువు చేస్తే దానికష్టం తెలిసివస్తుందని యజ్ఞద్వేషులంటూ ఉంటారు. శాస్త్రవిశ్వాసం లేనప్పుడు ఈ విమర్శ రాకతప్పదు. పశువు లేమనుకుంటాయో అవి చెప్పలేవు కాబట్టి మనకు తెలియదు. కాని ఫలితంమీద విశ్వాసాన్ని బట్టి త్యాగావేశం పొందుతూ ఉండడం మన అనుభవంలో ఉన్నదే. శాస్త్రజ్ఞుల

ఆహ్వానాలను పురస్కరించుకుని తమ జీవితాల నర్పిస్తున్న త్యాగధనుల నెందరినో చూస్తున్నాము. ఆంధ్రరాష్ట్రావతరణానికి హేతుభూతుడైన అమరజీవి పొట్టి శ్రీరాముల ఆత్మార్పణ నేమంటాము? తత్త్వం తెలిసినవారు త్యాగానికి వెనుకాడరు. దేశ దాస్యవిమోచనాని కెందరో ఉరికంబా లెక్కారు.

౯

దివిఁ కిం దీటగు పూత భారత ధరి
త్రిన్ ద్యాగభోగంబు, లా
ర్జవ శౌర్యంబులు సాజమయ్యు నిపు డే
శాపంబో? యేకాంత మా
ర్దవ దోషోపహత స్వభావు లగుచున్
ధర్మం బధర్మంబు నే
దో వివేకింపఁగ లేని దీన జడబు
ద్ధుల్ ప్రోది కానేటికో?

పరధర్మ మోహమే ఈ అనర్థానికి హేతువు. ఈపద్యం పవిత్రగీతాస్మృతితో వెలువడింది.

కార్పణ్య దోషోపహత స్వభావః
పృచ్ఛామి త్వాం ధర్మసమ్మూఢ చేతాః

అన్న అర్జునవాక్యమే ఇలాదిగివచ్చింది. ఆ సాంఖ్య యోగాధ్యాయాన్ని మననం చేస్తేనే కలగవలసినవివేకం కలుగుతుంది.

౧౦

ఇహము పరమ్ము రెండు తుల
కెత్తి సమమ్ముగఁ బూరుషార్థ ని
ర్వహణ మొనర్చు శ్రౌత మన
వద్య సనాతన మీసడించియే
యిహ మొ పర మ్మొ సుంత మెఱ
యించు నవైదిక దుష్పథమ్ము సం
స్పృహఁ బడ నేల? సంస్కృతి వి
హీనత మైఁ జెడ నేల మానవుల్?

వికసనశీలా లవడంచేత ఆకాశ తత్త్వాలైన పుష్పాలచేత మానవుల కీప్రశ్న వేయించడ మెంతో సమంజసంగా ఉంది. అనుభవానికి విరుద్ధమైన అపప్రచారానికి లొంగి భారతీయుడు స్వధర్మచ్యుతి నందుతున్నాడు. వేదధర్మాన్ని అనుష్ఠించినంతకాలం భారతదేశం ఐహికంగానూ సర్వోత్తమంగా ఉన్నది. పారమార్థికంగా జగద్గురుత్వాన్నే వహించింది. తమ తమ దేశాల్లో తిండిలేక ఇక్కడ సమృద్ధిగా ఉందని బ్రదుకుదామనివచ్చిన విదేశీయులు దౌర్భాగ్యంకొద్దీ ప్రభువులై ఇహపరసాధకమైన వేదధర్మాన్ని ఈసడిస్తే దూదూ బసవన్నలమై మనమూ ఈసడిస్తున్నాము. రాజకీయ స్వాతంత్ర్యాన్ని పొందీ స్వధర్మాన్ని అభిమానంతో అవలంబించలేక పోతున్నాము. ఇంతకంటె జాతికి పతన మేముంటుంది?

౧౧

పత్రమొ పుష్పమో ఫలమొ
భక్తి మెయిం బరమేశు నర్చనం
బాత్ర మొనర్చగా గలుగు
బ్రాజ్ఞులు తాము తరించి మహాన నా
ముత్ర ఫలాప్తికై సుకృత
ముల్ ఘటియించినవారు గారె? యీ
మాత్ర కృతజ్ఞతన్ గనని
మందులమంచు మమున్ దలంతురే!

పుష్పవివేకంలోని పూలకు గీతా సంస్కారం గాఢంగాఉన్నది. దానికితగట్టుగానే తమ వివేకాన్ని ప్రదర్శిస్తున్నాయి.

౧౨

ఉల్లములందు మా కొఱకు
నువ్విళులూరెదు మీరు మీవనూ

తల్లజముల్ నితాంతము ము
 దంపడులే పదివేలు పూవు, ను
త్ఫుల్లతఁ గాంచినన్ దడవు
 పోలదు నిల్వఁగ, విచ్చు మొగ్గలే
కొల్లలు గాఁగఁ గోసికొని
 కోమలులన్ దనియింపు మింపుఁగన్॥

విచ్చినతరువాత చెట్టున ఎక్కువ సేపు ఉండలేముకాబట్టి వికసనోన్ముఖ ముకుళదశలోనే మమ్మల్ని కోసుకొనిపోయి మీరూ మీఇల్లాండ్రూ ఆనందించం డంటున్నాయి. ఈపూలఔదార్యానికి ధన్యవాదా లర్పించడం మన ధర్మం.

౧౩

నిక్కువ మింతకంటె నల
 నీరజ నేత్రలె వచ్చి తాముగా
నిక్కుచు నీటుగోటుల వ
 నిందిరగాడుచుఁ గుల్కు పల్కులం
జొక్కుచు సోలుచున్ దళుకుఁ
 జూపులఁ గప్పుచుఁ బూలకోఁతలో
జిక్కులిగింతలన్ గొలుపు
 సౌఖ్యములే నిరవద్య హృద్యముల్॥

అనౌచిత్య స్పర్శలేని పరమ సుకుమార నాగరక భావన. పురుషుడు వచ్చి పూలుకోయడంకంటె తమవలె సుకుమారలైన సుందరాంగులే వచ్చి హావభావ విలాసాలు ప్రదర్శిస్తూ పుష్పాపచయం చేస్తుంటే తమ కెంత ఆనందమో వ్యక్తం చేస్తున్నాయి. ఈమాటలు పురుషులకు కొంత అసూయాహేతువులైనా వాటి కానంద మంటుంటే మనదేం పోయింది. అలాగే పంపిద్దాము. నిజానికి లతాంగులే లతాంతాపచయం చెయ్యడం మన ఆచారం. వారూ వారూ సజాతీయు లనిపించడం సహజమే గదా !

౧౪

పుష్పవల్లి, సరోజాక్షి, పూవుఁబోణి,
మొల్ల, మల్లిక మొదలైన ముద్దుపేర్ల
గాటముగ మాపయింగూర్మిఁ జాటుకొనెడు
నమృతహృదయలు గారె మీయాడువారు!

నేలరాలిపోయే పూలను నెత్తినపెట్టుకొంటూ తత్సంబంధినామధేయాలు ధరించి పరమాభిమానాన్ని ప్రదర్శిస్తున్న స్త్రీజాతిని పుష్పజాతి సముచితంగా అభినందిస్తోంది. విలాపంపేరుతో తమ కజ్ఞు లాపాదించినకళంకాన్ని వివేకంపేరుతో తుడిచివేసుకున్నది.

'జ్వలతి చలితేంధనోఽగ్నిః' అన్నట్లు అవధానిగారి మేధాగ్ని కదిలింపుతో ప్రజ్వలించి ఈ పుష్పవివేక ఖండకావ్యాన్ని ఆవిష్కరించింది. ఇది అందరికీ అందుబాటులో ఉండదన్న దృష్టితో అన్ని పద్యాలూ అనుస్యూతంగా ఉదహరించాను. దీన్ని వారి శిష్యులే యాముజాల వెంకట

(తరువాయి 12 వ పేజీలో)

అణ్వాస్త్రములు - ఒక సమాలోచన

అనువాదకులు : శ్రీ సి. నరసింహాచార్యులు, ఎం. ఏ., ఎం. యిడి., బి. ఎల్.

మూల రచన : కీ. శే. డాక్టరు డి. యస్. రాజు (కల్నలు రాజు)

మాజీ కేంద్ర ఉపమంత్రి.

చైనా పాకిస్థానుదేశము లిపుడు మన భరతఖండమునకు దురంతశత్రువులై యున్నవి. అట్టి శత్రుశక్తులను మనము ఎదుర్కొనవలసి వచ్చిన పరిస్థితులలో నుంటిమి. ఇంతవరకు వారితో నెట్టిస్నేహభావమును గాని నెలకొల్పుకొనుటలో మనము విఫలుల మైనాము. వారి దురాక్రమణ ధోరణి ఎంతమాత్రము కొరవడక అట్లేయున్నది. వారు నిరంతరము తమ ఆయుధబలమును, సైనికాధిక్యమును, పెంచుకొనుచునే యున్నారు. పాకిస్థాను మనదేశముపైమాత్రమే అదలింపులు బెదరింపులు చూపుచున్నది. కాని చైనా ప్రపంచదేశము లన్నిటిని అధికతరముగా మనదేశమును వలెనే బెదరింపులకు లోనుచేయుచున్నది.

ఏదేశమునకైనను అంతర్జాతీయ సంబంధములో శాశ్వతమైన మిత్రులుగాని, శాశ్వతమైన శత్రుకోటివారుగాని యుండరని మనమందరము గ్రహించుకొన్న విషయమే. కాని ప్రతిదేశమునకు స్వలాభాపేక్షలో శాశ్వత అభివృద్ధిమార్గములు మాత్రము కూడియుండును. బహుక్లిష్ట పరిస్థితులలోను, సర్వనాశనము సమీపించునను భయంకర పరిస్థితులలోను, దేశక్షేమమే ముఖ్యమైన సమయములందును, ఎంతటి గర్భశత్రువులైనను సన్నిహితు లగుదురు. రాజకీయాదర్శ సూత్రములు ఒకవిధమైన ధూమాచ్ఛాదనములు. ఆ తెర మరుగుననే సర్వదేశములు తమతమ అభివృద్ధి కార్యక్రమములను, తమ దేశీయవిస్తరణకై చేసికొనుచుందురు. అట్టితరి యుద్ధములందు జయాపజయములను నిర్ణయించుటలో ఆ యుధబలమే ప్రథమస్థానము నందును. దీనివలన దేశముల చరిత్రగతియే మార్పు నెందును. మానవజాతిలో నాగరకత అవతరించినది మొదలు నేటివరకు ఈసత్యము ఎట్టిమార్పు లేక ప్రబలముగా నున్నది. యుద్ధశాస్త్రమున నీ మూలాధార సూత్రములను గ్రహించి క్రమపద్ధతిలో నిర్వహించుకొనని దేశములు నశించి పూర్తిగ విస్మరింపబడినవి. ధైర్యస్థైర్యములు, నైతిక బలసంపత్తి, యనువానికి విలువలు పోయినవి. ఆధునిక అస్త్రబలప్రయోగపు ఆరంభముతో నిట్టిపరిస్థితు లేర్పడినవి. ఈ ఆధునిక అస్త్రప్రయోగపు యుగమున వేరొక ముఖ్యవిషయ మున్నది. మానవుడు చంద్రునిపై స్వేచ్ఛావిహారము చేసి; నిర్భయముగను, విజయవంతముగను, భువికి రాగలిగిన యుగ మిది. ఈకాలమున మానవుడు ఎట్టి ప్రయోగ ప్రయత్నమునకైనను, అన్ని అడ్డంకులను అధిగమించగల సమర్థుడే. మన మిది ఎన్నటికిని విస్మరించరాదు. ఈ యుగము నందలి ముఖ్య లక్షణములతో కలసి పురోగమించని దేశములు మనుటకు అవకాశములు అతిస్వల్పములు.

ఈ పైపేర్కొన్న మూలాధారసూత్రములపై నాధారపడి మనము మన దేశమునకు ప్రాథమికమైన పునాదిని నిర్మించుకొనుటకును, సైన్యమును విస్తరింపచేసికొనుటకును, పటిష్ఠమైనరీతిగా నుండవలెను. దురాక్రమణదారులైన దేశములవారికి చాల మార్గములు, అవకాశములు ఉన్నవి. వారి ఇష్టప్రకారమే కాలము, స్థలము, ఆయుధబలము, దాడిచేయు విధానములు, ప్రథమావకాశములు పొందగలుగుట యనునవన్నియు వారి హస్తగతములై యున్నవి. మనదేశమున కన్ననో, ఈ అవకాశములలో నొక్కటియులేదు. మనము దురాక్రమణ చేయుటకు అవకాశములే లేవు. మన కట్టి అవకాశములు భావికాలమున కలుగునను ఆశ కను మాపుమేరలో కానరాకున్నది.

నేటి యుద్ధములలో యుద్ధ సంప్రదాయములు అతిక్రమింపబడినవి. యుద్ధనీతి, తంత్రజ్ఞతా విధానములో ననేక రీతులు ప్రవేశించినవి. ఇవిగాక టాంకులను, విమానములను, ఆయుధములను ప్రయోగించు సైనికశాఖలు, మరెన్నో తోడ్పడుచున్నవి. జీవన్మరణ సమస్య యుద్భవించినపుడు, నిస్పృహ ప్రబలిన కాలమున, సర్వనాశనకారియైన హైడ్రోజనుబాంబు కట్టకడపటి యాయుధప్రయోగము కావచ్చును. దీనికి భిన్నమైన వేరొక యుద్ధ విధానము కలదు. ఇంక అతి నైపుణ్యముతో చేయబడిన అణ్వస్త్రములు కాల్బలముగాని ప్రథమశ్రేణివారి కీయబడును. వాటి ప్రయోగముచే రెండు మైళ్ళవరకు శత్రుసైన్యమున రెండుమూడు శ్రేణులను సర్వనాశనము చేయవచ్చును. పైగా నీ యాయుధములను శత్రువుల కేమాత్రము తెలియనీయకుండ ప్రయోగించవచ్చును. ఈ ఆయుధ ప్రయోగము సంప్రదాయానుసారమైనదే యని అందరు సంగీకరించిరి.

ఐరోపా యుద్ధకాలమున NATA యుద్ధసైనికులకు అందరకు నీ యాయుధములు అతివిరివిగా నీయబడినవి.

చైనాదేశము పైపద్ధతులలో నేపద్ధతినైన ననుసరించు నవకాశ మున్నది. వీరు అతి త్వరితగతిని అసంఖ్యాకముగ అణ్వస్త్ర బలమును సమకూర్చుకొని హైడ్రోజను బాంబులను కూడ, అస్త్రప్రయోగ సాధనములతో సహితము గుట్టలుగ సిద్ధము చేసికొన్నారు. వీటి సహాయమున మన దేశములో నేప్రదేశము పైనైనను ప్రయోగింప సమర్థులు. ఇట్టి అణ్వస్త్ర ప్రయోగము చేయరాదని అంతర్జాతీయ సమాఖ్యవారి ఆధిపత్యమున నేర్పాటయిన సంధి పత్రమున ననేక దేశములవారు ఒప్పందమున కిష్టపడి సంతకములు 1968 లోనే చేసిరి. కాని వారు తమ ఆయుధములను, ఇతర దురాక్రమణదారులు తమపై దాడిచేసినపుడు, వారినుండి రక్షణకు ప్రయోగింపవచ్చుననుట మున్న గుప్తషరతు లాపత్రమున ఏర్పాటు చేసికొనిరి. ఈ అపవాద సూత్రములవలన తక్కిన సంధి షరతులు నిరుపయోగములే. ఏలయన, వీటిని చూపి అవకాశము పొందులోపలనే సర్వనాశనకారి యగు కార్యక్రమ మెంతో జరగిపోవును.

ఈ సమస్యలను పరిష్కరించుటకు మన ప్రభుత్వము సంపూర్తిగ విముఖమై అత్యంతమైన పట్టుదలతో తిరస్కార భావమునే చూపుతున్నది. కాని ప్రజలకు ప్రస్తుత పరిస్థితులు పూర్తిగ నవగాహన మైనవి. తీవ్రరూపమున దారుణ పరిస్థితులు తమపై బడినపుడు మమ్మెట్లు రక్షింపగలుగుదురో తెలిపి, తగినంతగా విశ్వాసము కలిగించు పూచీ నీయవలెనని ప్రజలందరు ప్రభుత్వముపై ఒత్తిడి తెచ్చుచున్నారు.

ఈమధ్యనే, నిపుణులైన శాస్త్రజ్ఞులతో సమావేశపరుపబడిన "దీనదయాళ్ కమిటీ" వారు మన సమస్యను పూర్తిగ సర్వతోముఖముగ పరిశీలించిరి. ఆర్థికముగను, శాస్త్రపరిజ్ఞాన విధానముగను, రాజకీయముగను, నీ సమస్యను వారు పరీక్షించిరి. మనదేశము బాంబులు చేయుటే ఏకైక మార్గమని వారందరు ఐక్యకంఠముతో సలహా యిచ్చుచు వక్కాణించిరి. సమయ మిప్పటికే మితిమీరిపోలేదు కాని; చాల ఆలస్యమైనదని వారు చెప్పిరి.

భారతదేశ మిపుడు తన చరిత్రలో నత్యంత క్లిష్టపరిస్థితులను ఎదుర్కొనుచున్నది. ప్రభుత్వమును, నాయకులును, విధినిర్ణయమైన ఈసమస్యకు సరియైన పరిష్కార మార్గ మన్వేషించుటలో విఫలులైనచో, వారు భావితరములవారి శాప భావములకు గురియగుదురు. దేశచరిత్ర వలన గుణపాఠము నేర్చుకొననివారు అట్టి దుఃఖపరిస్థితులకు మరలమరల లోనై నాశనము చెందుదురుగదా!

* జైహింద్ *

మూడు ఖండకావ్యాలు

(9 వ పేజీ తరువాయి)

శాస్త్రిగారు, ఖమ్మంజిల్లా బూర్గంపాడు తాలూకా రుద్రంకోట నివాసులు ప్రకాశకులై చిన్ని పుస్తకంగా ప్రకటించారు. వెల మువ్వైపైసలు. ఏ సంవత్సరంలో ముద్రితమైందో తెలియదు. ప్రతు లిప్పుడు లభిస్తాయో లభించవో తెలియదు. ఆప్రతి ఒకటి నాదగ్గర కెలాగో చేరింది, అయి దారేళ్ళక్రితం. చదివి ఆనందించిన ఆనాడే ఇట్టివ్యాసం వ్రాయాలన్న సంకల్పం కలిగింది. ఇన్నాళ్ళకు సమాలోచన ఆపుణ్యాన్ని దక్కించుకున్నది.

పుష్పవిలాపాని కపారప్రచారం కల్పించిన ఘంటసాల ఇప్పుడు లేరు. ఆయన చూచిఉంటే దీనికీ ఆ అదృష్టం పట్టేదేమో! బాలమురళీకృష్ణుడో, బాలసుబ్రహ్మణ్యమో దీన్ని తమ మధుర కంఠంతో పాడి లోకానికందిస్తే ఆంధ్రజాతి తన వివేకాన్ని ప్రదర్శించుకున్నట్లవుతుంది.

వ్యాసం పెద్దదవుతోందన్న భయంతో ఎక్కడికక్కడ ఎన్నెన్నో సంకోచించవలసివచ్చింది. నాకీ ముగ్గురు కవులూ సమాన గౌరవనీయులే! వేదులవారు లేకపోయినా వారి అభిమాను లెందరో ఉంటారు. వాళ్ళల్లో నేనూ ఒకణ్ణి. ఈ తులనాత్మక పరిశీలనలో తోచిన భావాలను ప్రకటించినందులకు కవులతోపాటు కవితాభిమానులైన సహృదయులు మన్నిస్తారని విశ్వసిస్తున్నాను.

-*-*-*-

గ్రంథ సమాలోచన

త్రివేణి

శ్రీ చేబోలు చిన్మయబ్రహ్మకవి. ఎం.ఏ. కుసుమహరశ్రీ నికేతనం. వీరభద్రపురం. రాజమండ్రి-4. గ్రంథము వెల అయిదు రూపాయలు.

సంస్కృత వాఙ్మయమున భర్తృహరి స్థానము విశిష్టతమము. వాక్యపదీయమును శతకత్రయమును (నీతిశృంగార వైరాగ్య శతకములు) రచియించిన భర్తృహరి యొకరా లేక సమాననామధేయముకల వ్యక్తిద్వయమా యను నభియుక్త సందేహము సమాహితము కాలేదు. భర్తృహరి జీవిత చరిత్రయు స్పష్టముగాఁ దెలియదు.(నాటి వారికి నేటివారికివలె స్వీయప్రశంసాభిలాష లేకుండుట మన యదృష్టమో వారి దురదృష్టమో?) ఇట్టి యీతని జీవితమును గురించి పెక్కువిధముల కట్టుకథలు (ఏది యథార్థమో నిశ్చితముకాదు కదా!) ప్రచారములో నున్నవి. వాని నాధారముగఁ జేసికొని యనేక ఖండ లఘు కావ్యములాంధ్రమున నావిర్భవించినవి.అట్టివానిలో నిటీవల వచ్చిన 'త్రివేణి' యొకటి. ఇది సుమారు రెండువందల యేబది పద్యములతో నిండియున్నది.

త్రివేణిని రచించినవారు శ్రీ చేబోలు చిన్మయబ్రహ్మ కవిగారు. వీరు బహుబిరుద పట్టభద్రులు. బహుగ్రంథకర్తలు.బహుధా సన్మానితులు. వీరి రచనలన్నియు భగవదంకితములే. త్రివేణిని పునరూరు (మైసూరు ప్రాంతములోనిది) విశ్వనాథున కంకిత మిచ్చిరి. ఏతత్కావ్య కన్యా సమర్పణ కర్తలు శ్రీ పి. వి. రావుగారు. శ్రీ చిన్మయబ్రహ్మ కవిగారు నిరంతర పద్యరచనా ప్రియులు. వీరి కవిత్వము సరళమై నిరాఘాట ధారాశుద్ధితో సరస సరళమైయున్నది. కందపద్యరచన సుందరతరమైయున్నది. మిగిలిన పద్యములు సుందరములుగా నున్నవి. వర్ణన, పద్యనిర్వహణ, కథానిర్వహణ, రసపోషణ, యొకదానితో నొకటి పోటీపడుచున్నవి.

ఇందు మూడుతరంగము లున్నవి. ప్రథమ తరంగము విక్రమార్కుని సభ, శారదోత్సవములు, కవిపండితాది ప్రశంస అనువానితో నొప్పారియున్నది. ద్వితీయ తరంగము భర్తృహరి దంపతుల సరసాలాపములు, సహగమనమునుగూర్చి భానుమతి యాతేని ప్రశ్నించుట, భర్తృహరి యామెను పరీక్షింపనెంచి బయలు వెడలుట అనువానితో ముగియును. మూడవ తరంగమున భార్యను గోల్పోయిన భర్తృహరి నిర్వేదము, యోగిసాక్షాత్కారము, ఉపదేశము, భర్తృహరి యాత్రాగమనము, ఆతని యుపదేశములు,అనుభూతులు,

గురుప్రశంస, కలిగి భర్తృహరి త్రివేణీ ప్రవేశమున ముక్తి నందుటతో ముగియును.

విక్రముడు కవిప్రశంస చేయుచు చెప్పిన 'కర్తికెం బని సెప్పవు' వంటి పద్యములు పాఠకుల నాకర్షించును. ఇట్టిపద్యములు బహువచనములో నున్నవి. మొదటితరంగము లోని కవిపండితగోష్ఠులు బాగుగ నున్నవి. పద్యములును సహజసుందరములై కవిప్రతిభను భాషావైదగ్ధ్యమును వెల్లడించు చున్నవి. రెండవ తరంగము విచిత్రగతితో నడచినది. మూడవతరంగమున యోగిదర్శనము, ఉపదేశములు అనుభూతులు బాగున్నవి. పద్యములును పాఠకుని తమతోఁ బరువెత్తించున ట్లున్నవి.

రాజసభారంగమున సారస్వత ప్రశంసచే సరస్వతిని; భానుమతీ భర్తృహరుల దాంపత్యమున యమునను; వైరాగ్యానుభూతి కథనమున పరమపవిత్ర యగు గంగను; మనమున నిడుకొని, పైమూడిటి కలయిక ప్రయాగయందు (యజిధాతువున కర్థము దేవపూజ-కవితా పరమ లక్ష్యము దేవపూజయే- మరొక్కటి లక్ష్యమైనచో వాగ్దేవతాదుర్వినియోగమే యగును) అనగా. కవిభావనా ప్రయాగయందు జరగినట్లు భావించి కవిగారు దీని కీపేరు (త్రివేణి) పెట్టి యుందురు. ఇందలి తరంగ త్రయమును మనోహరముగఁ జిత్రించుటకు యథాశక్తిగా యత్నించిరి.

ప్రచారములోనున్న భర్తృహరి కథ. భర్తృహరి విక్రముని నెచ్చెలి. మహామంత్రి. మహాకవి. భానుమతి యాతనిభార్య. వారొకనాడు సౌధోపరిభాగమున నుండగా; నొక శవమును,దాని వెనుక నేడ్చుచు బలవంతముగా దీసికొని పోబడుచున్న కాంతను, జూచి భానుమతి యిదే మని భర్త నడిగెను. అప్పు డాత డది సహగమనమని పలికి దానిని వివరించెను. అది విని భానుమతి 'భర్తృమరణము తెలిసియు ప్రాణత్యాగము చేయని స్త్రీ సతియేనా? (భర్తృమరణము తెలిసియు నింకను బ్రదికి యుండుట వింత) యని పరిహసింపగా; భర్తృహరి యామెను పరీక్షింప దలచి, వేటకేగి తన మరణవార్తను కల్పించి యామె కందజేసెను. ఆమె యావార్త వినుచునే మరణించెను. శ్మశానమున దుఃఖించుచున్న భర్తృహరి దృష్టినొకయోగి యాకర్షించెను. ఆయోగి తన కమండలమును తానే పగులగొట్టుకొని దుఃఖించుచుండెను. విస్మితుడైన భర్తృహరి యోగిని 'నీవు స్వయముగా పాత్రభంగము జేసికొని దుఃఖింతు వేమని ప్రశ్నింపగా యోగి' 'నీవు చేయుపనియు నదియేకదా!' యని పలికి తత్త్వోపదేశము గావించెను. అప్పుడు భర్తృహరి మహాజ్ఞాని యయ్యెను.

సిద్ధు డిచ్చిన అమృతఫలమును విక్రముడు తనకిష్టతముడైన భర్తృహరికీయగా నత డద్దానిని తన భార్యకు; ఆమె తన యుపభర్తకు; వాడు తన యుంపుడుకత్తెకు; నామె దానిని తన యిష్టునకు; నీ విధముగా నిచ్చిరి. అది చివరకు భర్తృహరి కంటబడగా నతడు దాని చరిత్రను విచారించి విరక్తు డయ్యెను. ఇట్టి కథ లనేకములు ప్రచారమున నున్నవి.

ఇది కథయగుటచే నిందలి యనౌచిత్యములను మనము విమర్శింపరాదు. కానిచో కథ యెట్లు సాగును? ఎంత మహాయోగి

భార్యయైనను, అసూర్యంపశ్య యైనను, సుకుమార హృదయపోషిత యైనను, ఆనాటి సహగమన సంప్రదాయము నెరుగని స్త్రీ యుండునా? కవి వైరాగ్యమునకు (వైరాగ్య శతక నిర్మాణమునకు) భార్యామరణమే హేతువు కావలెనా? లోకములోని మరణములు సుఖదుఃఖములు వాని (కవి) భావనాశక్తిని స్పందింపజేయజాలవా? వైరాగ్యశతకమున కిది కారణమైన నీతి శృంగారశతక రచనకు కారణమేమైయుండును? వాల్మీకి శ్రీరామాయణ రచనకు మూల మేది? ఆయనకును శ్రీరాముని యనుభవ మేమైనకలిగినదా? ఇట్టికల్పనలకుమూల మాకవియందు పాఠకులకుంగల యారాధనాబుద్ధి మితిమీరుటయే హేతువని చెప్పవచ్చును. అది యుక్తాయుక్తములను విస్మరింపజేయును కదా!

అవతారికా నిర్వహణ ప్రాచీనానుకరణమే యైనను క్రొత్తపుంతల బట్టినది. అవతారిక త్రివేణీ ప్రశంసతో నారంభమగును. ఆ ప్రశంస యర్థవాదమైనచో బాగుండునుకాని మితిమీరిన మొగము మొత్తును. కామిత ఫలదాయినీ! జగత్కల్యాణీ! నీవచోధీ చతురత్వముల్ విబుధదీప్తి కొయ్యారము నేర్పు' వంటి మాటలు తాదృశములు. వెనుకటి కావ్యములు కర్పూరతాంబూలము లందినపిదప నారంభమైనవి. ఇందు కావ్య రచనానంతరము 'మృష్టాన్నాద్యుత్తమ సత్కృతుల్ నెఱపి పద్యాప్రీతి నగ్గించి యాత్మోన్నత్యంబును బెంచి మైత్రికొక విఖ్యాతి సమార్జించి ప్రేమన్నిటౌ కపురంపు దమ్ములమునన్ మన్నించి తా నిట్లనున్.' కృతిపోషకుని పితామహుని వర్ణనతో నారంభమై కృతిపోషకుని కుటుంబవర్ణన యైనపిమ్మట వంశము విశిష్టత మించునందు బూర్తిచేసిరి. ఈ వర్ణనయందు స్వోత్కర్ష కొంచెము మితిమీరియున్నది.

ప్రథమతరంగమున రాజకవి పండితాదుల పరస్పర ప్రశంసలు మెండుగానుండి పాఠకునికి కొంత మాంద్యము కలిగించునట్లున్నవి. సమస్యాపూరణమో, వర్ణనమో, ప్రహేళికాదులో నిర్వహించిన బాగుండెడిది.

రెండవ తరంగమున పౌరాణికుని సూక్తులు భావికథాసహాయకారులైనను భానుమతీ ప్రశంసాపరములై యున్నవి. ఏ సావిత్రీచరిత్రనో,మరొక థానికనో చెప్పించిన (సంగ్రహముగ) పాఠకుల కొకింత స్ఫూర్తి కలిగించి యుండునేమో? కవి ప్రయత్నించిన భానుమతీ భర్తృహరుల శృంగారమును మరింత చమత్కార స్ఫోరకముగ చిత్రించియుండవచ్చును. భర్తృహరి, చిలుకతో వినోదించుచున్న భానుమతిని, కీరవాణిరావే నను నెడబాసి వసియింప న్యాయం బగునే?' యనిపిలువగా; వాతాయనోద్గత తదాలాపము విని యామెతోడన శరమోయన, సరసఘనియై వెడలెనట. శరవేగము, నదీవేగము-ఇందు నాయికా గమనవేగము నిట్లు చెప్పుట సహృదయ హారిగ లేదు. భర్తృహరి, వచ్చిన యర్థాంగిం గడుమచ్చిక బాహులనదిమి మన్నించి తదీయాచ్ఛనయన పద్మంబుల వెచ్చని నీర్దుడిచి కొప్పువిరుల నివురుచున్, భానుమతీ సౌందర్యమును ప్రశంసించి 'నీ హృదయవనిన్ సుమసందోహముతో నింపజాలి తుష్టింగను నా సాహస

మభినందించెదవే హితకారిణి పొగడెదవే యలివేణీ ! యని పలుకగా; నామె సమర్థుని బలిగా నోచుకొను తొయ్యాలి తొయ్యాలి యని పలికి; 'కాని యంగనాజనములకింత చిక్కడు రసజ్ఞులు లోకము నుద్ధరింతురే' యన్నది. ఇది యెంత గ్రామ్యముగా నున్నది? ఎంత భావికథా సహకారిణియైనను దంపతులరయేకాంతమున నిట్లు భానుమతిచే ననిపించుట రసపోషకము కాదుగదా! (పై భాగములలో గీగీటులు గీచిన పదములవిన్యాసము పరిశీలనీయము) పైగా నిది యంతయు జరగినది పగటియందా? రాత్రియందా? పౌరాణికుని సూక్తి లెప్పుడు? 9 వ పద్య మెంతవరకు సరిపడును? మరునాడు దుర్గాపూజసేయ భానుమతి కోరగా భర్తృహరి యంగీకరించి యామె చేయిపట్టుకొని నడచె నట.

భానుమతీభర్తృహరులు శృంగార సామ్రాజ్యము నేలి పరిశ్రాంతులై యుదయకాలమైనను శయ్యాత్యాగము చేయలేదు. అప్పుడు శవము నాదారివెంట ఘోషతోఁ దీసికొని పోవుచుండ గా హరికి మెలకువ వచ్చినదట. భానుమతి దుఃఖించుచున్న స్త్రీని జూచి యిదేమని భర్త నడిగి, సహగమన సంప్రదాయము నెరిగి 'చచ్చిన పెనిమిటితో భార్యతనువు విడగవలెనా?' యని పలుకుటయు నస్వాభావికముగ ననిపించుచున్నది. కథా రస పాత్ర పోషకముగా లేదు. ఇట భర్తృహరికి గలిగిన వైక్లబ్యమును, తీవ్రతను, కోరచూపులను వర్ణించుటయు క్షోద్ధిగ మితిమీరినదేమో, యస్థానపతితమేమో, ఆ ఘట్టము మంత పరిపుష్టము కావలెనేమో యనిపించును.

భానుమతిని భర్తృహరి పరీక్షించిన విధమును, కోల్పోయినవిధమును భర్తృహరి స్వగతములో సూచించినను; ఆఘట్టమును విడచుట నవీనతగానున్నను; నిండుగాలే దనిపించుచున్నది. శృంగారశాంతముల పొందికను యుక్తరససంధానపరిపుష్టిచే నదికిన రసవత్తరముగా నుండెడిదేమో ?

మూడవతరంగమున యోగిచేసిన యుపదేశములో 'ఏల తెచ్చుకొందు వొక తగులాటంబు కోర్కెవలదు'. అనుమాట సమయోచితముగా నగుపడదు. ప్రయోగలో గురుప్రశంస నందిన భర్తృహరికి ముక్తి (సిద్ధి) కాంత భానుమతి రూపమున నగపడినట్లు; నతడామెయందలి కౌతుకమునఁ ద్రివేణిలో లీనమైనట్లు వర్ణించుట నవీనముగా నున్నను; నింతగా జ్ఞానసిద్ధినందిన భర్తృహరి పాత్రకు, ఔచిత్యమునకుఁ దగినట్లు లేదు. భర్తృహరి వేదాంతోపన్యాసములచే తత్త్వకథనముచేఁ బాతకుఁడు కాని వైరాగ్యశతక రచన నూహింపవలయును, కాని దానిని సూచించినట్లగపడదు.

అవతారికకు ముందు పునరాయాయు విశ్వనాథుని గిరిజాహృదయైకనాథ సుధాకర దివ్యమౌళీ, సంపాల యాప్రజనబృందమనాథనాథ యని స్తుతించిన శ్లోకము కొంత విచిత్రముగా నగుపించును. శివుడు గిరిజాహృదయమునకే యేకనాథుడా? గంగకు కాడా? భక్తులహృదయములకుఁ గాడా? సుధాకరునిచే దివ్యమౌళి యైనాడా? అనాథనాథ యని సంబోధించి, ఆ ప్రజనబృందమును పాలింపు మనుట యేమి? ఇట 'సమ్' అను నుపసర్గ పొద

పూరకమా యనిపించును. భగవంతుని పాలన సామాన్యపాలనతో పోల్చబడి యుపసర్గప్రయుక్తమైనదా ?

చంద్రికాలోచన (అవ_2వ ప.) కడు బూన్కిం బత్నితోఁగూడి, (అవ-4వ ప.) ఉద్దండకళాభిజ్ఞుడు, (అవ-3 ప.) విశిష్టాశిషభాగ్య (19 ప. - 5 పేజీ) నీ కవిత కందెల్లొడ్డి (6 ప. 2 పే.) పదునార్కాశిలు (17 ప. 5 పే.) విపులాసౌజన్య (విపులమైన అసౌజన్యమైన అని యర్థము వచ్చును) 16 ప. ప్రాసాదగుణ (13 ప.) యువతీమణులన్ (7 ప.) అమరంబగు భారతీప్రియంకరకృతులు (29 ప. 7 పే.) భావనవాగ్సుదతీ పదాబ్జసేవావిజయ ప్రబంధముగ (28 ప. 7 పే.) సంపదుదారాంచిత భర్మడోలికల (80 ప. 7 పే) కవిచంద్ర దీపమా (18 పేజీ 6 ప) మాదు సమ్మానము లందగల్గుటలు మన్ననయే యనవచ్చునెంతయున్ (10 పేజీ 45ప. ఏ రాజైనను అర్హులను సన్మానించుచో నిట్లనుట భావ్యమా?) వైదిక గాయకశిల్పి సమాదరణీయులగు వీరు లయ్యోడరా జామోదంబందిరి (48ప 11పే) శారద సమంచిత సత్కృపన్ (65వ 15పే) చిత్తతోషణి (12 ప 19 పే) మహాత్మీయ కళాభిరతివి (21 ప 21 పే) అరయంగనుబోవడదేమి చిత్రమో (41 ప 25 పే) త్రివేణీ కన్యాభాగ్య సుధాకర (27 పే 1 ప) రసాలవాల విపుల భవ్యముల్గాని కళాపటిమం గొనియాడెవు: (17 ప 30 పే) అత్యగణిత శాంతిలాస్య సముదార చరిత్రలు (22 ప 31 పే. ఈ దీర్ఘసమాసం సార్థకమేనా ?) తమ కిది యాచిత్యంచే (28ప33ప) ఉచితమేయని యుండవలెనేమో (ఉచిత-ఔచిత్య-అర్థభేదము కలదు) చదివితి నేప్రయోజనము ? (అర్థము సద్యస్ఫూర్తిగా లేదు - 44ప 36పే) కార్తిక పౌర్ణమీ పర్వమందు (60ప 39 పే) శిరోమణియుక్త (81ప 44పే) వంటివి పాఠకుల మనశ్శ్రవణ విచిత్రములై యుండును.

విదితధరామండలి నిం, పుడసర బాలించుతా మహూర్వప్రతిభన్, హృదయాలేలంగల సం, పద భారతి నోచుకొన్న వరమగు భూపా! ఇట్టి పద్యము లనేకములు. వినుత, తగ, పసందుగ, వంటివియు నగుపించును. అటనట ఋతువర్ణనలు యథోచిత మనోహరములై కావ్యమునకు దగియున్నవి.

ఈగ్రంథమునకు దర్శనాచార్య, కళాప్రపూర్ణ శ్రీ కొండూరు వీరరాఘవాచార్యులు గారి సమీక్ష మిక్కిలి శోభావహమై సముచితమై యున్నది. అదియొక పెట్టని యలంకారము. శ్రీ యంద్రగంటి వారి యాప్తవాక్యము సముచితమై యున్నది. గ్రంథము వెనుక శ్రీ కవిగారి విశేషములు పాఠకుల యుత్కంఠ నపనయింప జాలినన్ని చిత్రపటసహితములై గ్రంథమునకు నిండుదనమును కల్గించుచున్నవి.

తాత్త్విక, భక్త, కవుల చరిత్రలను వర్ణించుచు భగవదంకితమైన శ్రీ చిన్మయ కవీంద్రువారి కవితా ప్రవాహ మాంధ్ర పాఠకలోకమునకు నిరంతర మానందదాయిని (నిరంతర కావ్య సస్యసంప దభివృద్ధిచే) అగుగాక యను మనకోరిక వ్యర్థము కాబోదు.

— శ్రీ ప్రసాద్.

తమసో మా జ్యోతి ర్గమయ

శ్రీమతి యస్. రమాదేవి బిఏ; బి. యిడి.

ఆధునిక విజ్ఞానము సువిశాలము. అన్నిరంగాలలోనూ విజ్ఞానము శాస్త్రజ్ఞుల ప్రయోగ ఫలితాలతో అభివృద్ధి చెందుతోంది. మానవులను వారిస్థితిగతులను వివిధ కోణాలనుండి పరిశీలించిన వేర్వేరు శాస్త్రజ్ఞు లున్నారు, వారి సహాయంతో ఎన్నడూ కనీ వినీ ఎరుగని సౌఖ్యాలన్నీ నేటిమానవులు సమకూర్చుకుంటున్నారు. మేధావులైన శాస్త్రజ్ఞుల మేధచే మానవు లంతరిక్షకక్ష్య లోనికి చొచ్చుకొనిపోతున్నారు. కానీ ఇన్ని సుఖాలమధ్య ఏదో తెలియని అశాంతి. అసంతృప్తి మానవుల నెల్లవేళలా వెన్నాడుతూనే వుంది. భౌతికంగా ఎన్ని సుఖాలను సమకూర్చుకున్నా ఆకస్మికంగా వారి కెదురయ్యే ప్రమాదాల సమస్యలను పరిష్కరించుకోలేక పోతున్నారు. దీనంతటికీ కారణం రోజురోజుకూ వారిలో అభివృద్ధిచెందుతున్న అహంకారమే అని పిస్తూంది.

"ధూమే నావ్రియతే వహ్ని ర్యథాఽఽదర్శో మలేన చ
యథోల్బే నావృతో గర్భ స్తథా తే నేద మావృతమ్॥
(అ 3. 38 శ్లో)

అని గీతలో చెప్పినట్లు పొగచే అగ్ని, దుమ్ముచే అద్దము, మావిచే శిశువు కప్పబడియున్నట్లు కామముచే మానవుల జ్ఞానము కప్పబడిఉంది. విసరడంతో అగ్ని, తుడవటంతో అద్దము, మావిని తొలగించటంతో శిశువు ప్రకాశవంతమైనట్లు కామము (కోరికలు) దూరముకానిదే మానవులు నిజమైన విజ్ఞానవంతులు కాలేరు. మానవజాతి నిజమైన విజ్ఞానాన్ని సాధించాలంటే అన్ని జ్ఞానాలకు పునాదివంటిదైన ఆధ్యాత్మిక విజ్ఞానం కొంతవరకైనా కలిగిఉండాలి. ఈసృష్టికి కారకుడు, లోకాధ్యక్షుడునైన నీ పరమాత్ముని తత్త్వమును గూర్చిను కొంతైనా తెలుసుకోవాలి.

పరమాత్మకు రెండు ప్రకృతు లున్నాయి. అవి పరా-అపరా ప్రకృతులు, భూమి, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము, మనస్సు బుద్ధి, అహంకారము అను ఎనిమిది భగవానుని అపరాప్రకృతి. ఈ అపరాపకృతి వలన నేర్పడిన సృష్టి అంతా జడము. ఇది స్వయం ప్రకాశము లేక నాశన మౌతూ తిరిగి పుడుతూ ఉంటుంది."...

"మయి సర్వ మిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ" (అ 7 శ్లో 7) అన్నట్లు ఈజడమునకు చైతన్యం కలిగించి ప్రకాశింపజేసే శక్తే భగవానుని పరాప్రకృతి. ఇది జీవరూపమైనది. చిన్నవి, పెద్దవియైన రంగురంగుల పూసలను ఒక్కటే దారం హారంవలె ఏలా నిలబెట్టగలదో అలాగే సృష్టిలో అపరాప్రకృతివల్ల ఏర్పడిన వాటన్నింటినీ పరాప్రకృతి నిలబెట్టి ఉంచుతూంది.

ఇట్టి పరాశక్తిని మరచి మానవులు నేడు తామే అన్నిటిని సాధించగల మనే అజ్ఞానాంధకారంలో పడిపోతున్నారు. తాము చేసిన కృషితో తలచినవన్నీ సాధించ

గల మని కలలు కంటున్నారు. ఉదాహరణమునకు - మంచిమేలురకం విత్తనాలన నాటుతున్నారు - అంతకంటే మేలురకపు ఎరువులను వేస్తున్నారు. క్రిమిసంహారక మందులను జల్లి పంటలను చీడపురుగుల బారినుండి రక్షిస్తున్నారు. వీటన్నింటితో కనివినీ ఎరుగనంతటి పంటదిగుబడి రావాలని ఆశిస్తున్నారు. కానీ పంటకు కావలసిం భగవానుని సహాయసహకారాలతో లభించే తగిన ఎండ, తగినంతవాన అని తెలుసు కోలేక పోతున్నారు. ప్రకృతి విలయతాండవం చేసి పంటలను నేలమట్టం చేసి మానవజీవన వ్యాపారాలన్నింటిని స్తంభింపజేసిననాడు ఎవ్వరూ, ఏమీ చేయలేక పోతున్నారు. ఇటువంటి దారుణము ప్రతిసంవత్సరము సంభవిస్తూనే ఉంది. ఈ విలయాన్ని అరికట్టడం - రాజకీయ నాయకుల - ప్రజా సేవకుల - విజ్ఞాన శాస్త్ర వేత్తల చేతుల్లోనూ లేదు.

ఏడహోరాత్రములు ఎడతెగని ఘోరమైన వానకురవగా అలనాడు గోగోప గోప జను లందరకు తన చిటికెనవ్రేలిని పైకెత్తి గోవర్ధనపర్వతముక్రింద రక్షణకలిపించాడు శ్రీకృష్ణపరమాత్ముడు.

శైలాంభోనిధి జంతుసంయుత ధరాచక్రంబు పైఁ బడ్డనా
కేలల్లాడదు బంధులార నిలుడీ క్రిందం బ్రమోదంబు నన్.

అని చెప్పి వారిని ఓదార్చాడు. ఇంతటి రక్షణను వారికెందుకు కలిపించాడు? ఈ గోపకులు తమ ప్రేమాస్పద హృదయాలతో పరమాత్మను బందీని చేసుకున్నారు. నూతన యౌవనలైన గోపికలు ప్రేమ వాత్సల్యములను ఉగ్గుపాలతో రంగరించి ఆస్వాదించినవారు. అసూయాద్వేషాలను దూరం చేసుకొని పరస్పరం అన్యోన్యంగా జీవిస్తూ నోములు వ్రతాలు చేసేవారు. ఆ నోముల కాలంలో వారు నేయి, పాలు, మీగడ తినకుండా, పువ్వులు తలలో ధరింపక, కనులకు కాటుక పెట్టక మార్గ శీర్ష పుచలిలో తెల్లవారుజామున నే లేచి, శ్రీమహావిష్ణువును గూర్చి సామూహిక భజనలు చేసేవారు. "ప్రభూ దయతో చాలినంత వర్షము ఎల్లెడల కురిపించి మా ప్రజ లంతా సుఖంగా ఉండేటట్లు; పంటలు బాగుగా పండేటట్లు; చూడు. మాగోవులు పచ్చిక తిని బాగా బలిసి బానలనిండుగ పాలిచ్చేటట్లు చెయ్యి. నీదయతో ఏకష్టమూ ఎరుగకుండ మా జీవితా లన్నీ కొనసాగిపోయేటట్లు చూడు." అని విశ్వాధారుడైన పరమాత్ముని వేడుకొనేవారు. ఇదే మన ఆర్షధర్మము.

ఇటువంటి మనఆర్షధర్మానికి నేడు అన్యాయం జరగిపోతూంది. అసూయా ద్వేషాలు, పదవీవ్యామోహాలూ ఎల్లెడల తాండవిస్తున్నాయి. ప్రేమవాత్సల్యములు కనుమరుగై పోతున్నాయి. మానవులందరూ తమతమ హృదయాలలో ప్రేమజ్యోతు లను వెలిగించి సామూహిక ప్రార్థనలను జరపాలి. మన ఆర్షధర్మమును కాపాడాలి.

"ధర్మో రక్షతి రక్షిత" అన్నట్లు ధర్మాన్ని మనం రక్షిస్తే ధర్మమే మనలను రక్షించి మనజీవన గమ్యాలలో ఎదురయ్యే కారుచీకటులను పారద్రోలే వెల్గుదివ్వెలను ప్రసాదిస్తుంది.**

ఎదిరించిన రక్తం

— జి. భాను, బి. ఏ ఆనర్సు.

ఐదుగంటలకు ఫౌండ్రీనుండి బయటకు వచ్చాడు చిరంజీవి. గుండెనిండా గాలి పీల్చుకొన్నాడు. స్వేచ్ఛగా అంతా కలయజూచాడు. నీరెండ అదోమోస్తరు కాంతితో మెరుస్తున్నది. ఆయిల్ కంపుతో నల్లగా ఉన్న బట్టల్ని దులుపుకొని రోడ్డువెంట నడిచాడు. గోడమీద కొత్తసినిమా పోస్టర్లు కనబడుతున్నవి. 'అరే! మధ్యాన్నం లేవే ఇక్కడ' అనుకొన్నాడు. 'భలేగా ఉందే బొమ్మ! పిస్తోలుమీద ఎంత షోగ్గా పండుకొందో ఆ అమ్మాయి! అబ్బే! బట్టలు సరిగ్గా కట్టుకోనన్నా లేదుమరి. ఏ సిన్మో!' అనుకొని ఇంకో పోస్టరు చూశాడు. 'అబ్బో! ఇమానాలు! ఏమైనా దీన్ని చూడాలిసిందే!' అనుకోగానే గబుక్కున తండ్రి మనస్సులో కనబడ్డాడు.

'అమ్మో.....ఇంకేమన్నా ఉందా? అరవైపైసలు తగ్గితే చితగ్గొట్టి పారేయడూ మా అయ్య!' భయంగా అనుకొన్నాడు పన్నెండు సంవత్సరాల కుర్రవాడు చిరంజీవి.

కుడిచెయ్యి నిక్కరుజేబులో పెట్టి దానిలోని డబ్బు పైకితీశాడు. ఒకరూపాయి కాగితం, తొంభైపైసలు ఉన్నవి. రూపాయి కాగితాన్ని చొక్కాజేబులో వేసుకొని, చిల్లరడబ్బుల్ని నిక్కరుజేబులో వేసుకొన్నాడు. చొక్కాజేబులోని రూపాయి తండ్రికి ఇవ్వవలసింది! నిక్కరుజేబులోని చిల్లర ఇంట్లో తల్లికి ఇవ్వవలసింది!

నిక్కరుజేబులోని డబ్బులు మోగిస్తూ స్టేషన్ దగ్గరకు వచ్చాడు. రోడ్డుప్రక్కన, కటకటాల దగ్గరఉన్న, గానుగచెట్టుక్రింద బఠానీలు, వేరుసెనగకాయలు అమ్మే ముసలమ్మకోసం చూశాడు. 'ఓ ఐదుపైసలు వేరుసెనక్కాయలు కొనుక్కుంటే బస్సుస్టాండుదాకా తినొచ్చు. కొసరుకూడా వేస్తుంది రెండు మూడు కాయలు!' అనుకొంటూ జనంలోనుంచి ముసలమ్మ కూర్చుండే చోటుదగ్గరకు వెళ్ళాడు. కానీ ముసలమ్మ లేదు. 'ఎందుకు రాలేదో పాపం! ఒంట్లో బాగోలేదేమో! అంత ముసల్దయినా డబ్బు సంపాయిస్తుందే!' అనుకొన్నాడు చిరంజీవి. ఒకరోజు 'అవ్వా! ఇంత ముసల్దానివి. నీ కెందుకింత కష్టం?' అని అడిగితే 'శానామంది మనవ లున్నార్రా మనవడా! ఎట్లా గడుసుద్దిరా ఈ గడ్డురోజుల్లో! నే సంపాయియ్యకపోతే కంచాల్లోకి బువ్వ ఎట్టా రా?' అన్నది బోసినోటితో.

ముసలమ్మ సంగతి ఆలోచిస్తూ మళ్ళా రోడ్డు ఎక్కాడు. 'మా అయ్యకంటే ఈ ముసలమ్మే మంచిది! ఏదో బండ్రోతు ఉద్దోగం చేస్తున్నాడన్నమాటేగాని మా అయ్య ఒక్కపైస ఇంటికాడ ఇస్తాడా? మల్లీ రోజూ పూరాగా తాగొస్తాడు. మంచి కూర చెయ్యలేదని అమ్మని చితకదంతాడు.. అన్నకొచ్చే జీతం మొత్తం ఆకేసుకాడే లాగేసుకొంటా డంటే! ఆడు పిచ్చోడు కాబట్టి జీతం అంతా అయ్యకిచ్చి వట్టిసేతులు

వూగిచ్చుకొంటూ, సినిగినబట్ట లేసుకొంటున్నాడు. ఆను ఎదురుతిరిగితే బాగున్ను నేనంత పెద్దయితేనా...?

కాకా హోటల్లో ఉల్లిపాయ పకోడీల వాసన వస్తున్నది. చిరంజీవి నోటిలో లాలాజలం ఊరుతున్నది. పదిపైసలతో పకోడీలు కొనుక్కుంటే ... అనుకొన్నాడు చిరంజీవి. ఇంటికిచ్చే డబ్బుల్లో పదిపైసలు తగ్గితే ... మిగిలేది ఎనభై. అమ్మ ... 'ఇంతేనా' అంటుంది దీనంగా. అమ్మ తిట్టకుండా అట్లా దీనంగా అంటే కడుపులో చెయ్యిబెట్టి దేవినట్లుంటది. 'బాబా! మీఅయ్యకిచ్చిన తర్వాత మిగిలిన డబ్బులన్నీ ఇంటికే తీసుకరా. మనకి సాలవురా' అంటది చినిగినకోకే ఎన్నోమాసిక లేసుకొని కట్టుకునే అమ్మ. కానీ అయ్యకి రూపాయి ఇవ్వొద్దని చెప్పదేం...?

అడుగులు లెక్కబెడుతూ నడుస్తున్నాడు చిరంజీవి. నలుగురైదుగురు పిల్లలు ఉత్సాహంగా ఇళ్ళకు వెళ్తున్నారు. ఏవోమాటలు చెప్పుకొని కాబోలు నోరార నవ్వుకొంటున్నారు. అందరూ దాదాపు చిరంజీవి ఈడువాళ్ళే! ఎదురుగా వస్తున్న ఆ పిల్లల్ని చూడగానే చిరంజీవికి అసూయాభావం కల్గింది. 'వాళ్ళు ... తనవయస్సు వాళ్ళు! అంత సంతోషం ఎట్లావస్తున్నదబ్బా! తనకి రాదే? ఎందుకని? నీలిరంగు నిక్కర్లలో, మల్లెపువ్వువంటి చొక్కాలలో ఎంతబావున్నారు వాళ్ళు! చేతుల్లో చిన్న తెల్లరేకుపెట్టెలు! దాంట్లో పుస్తకాలుంటాయికాబోలు! చదువుకొంటే ఎంత బాగుణ్ను! వీళ్ళ అమ్మోళ్ళు ఎంతమంచోళ్ళో! పిల్లల్ని బాగా సదివిస్తున్నారు! ఈ వూహాలు మనస్సులో కదులుతుండగా తనతండ్రి తనచదువుకు సమాధికట్టిన సంఘటన గుర్తుకు వచ్చింది.

... ఐదు సంవత్సరాల క్రిందట ఒకరోజు. వాళ్ళ ఇంటిదగ్గర పిల్లలందరూ పలకాపుస్తకాలూ తీసుకొని బళ్ళోకి పోతున్నారు. తల్లిదండ్రులు తాముగా బడికి పంపకపోయినా చిరంజీవికి వెళ్లాలనిపించింది. ఇంట్లో చెప్పకుండా వాళ్ళతోపాటుగా ఉత్సాహంగా వెళ్ళాడు. బడిలో ఎంతోబాగున్నది. ఆటలు, పాటలు చెబుతున్నారు ఉపాధ్యాయులు. చిరంజీవికి బడిమీద ఆసక్తికల్గింది. మరుసటిరోజు మారాంచేసి ఏదోవిధంగా వాళ్ళ అమ్మచేత పలక కొనిపించి క్రమంగా బడికి వెళ్ళడం మొదలు పెట్టాడు. అక్షరాలు నేర్చుకొన్నాడు. గుణింతాలు వచ్చాయి. ఒంట్లు నేర్చుకొన్నాడు. ఎగగొట్టకుండా బడికివెళ్ళడం అలవాటు అయ్యింది. చదువుకోవాలనే పట్టుదల ఎక్కువయ్యింది. అక్షరాలు సరిగారాని అన్న రాములుకూడా మురిసిపోయాడు. తల్లి అయితే బాగాచదువుతున్న చిరంజీవుల్ని ఆప్యాయంగా మెటికలు విరుచుకొనేది. రెండోతరగతిలోకి వచ్చాడు చిరంజీవి. చదువంటే శ్రద్ధ ఆచిన్న మనస్సుకు మిక్కుటంగా కల్గింది.

ఒకనాటి సాయంత్రం చిరంజీవి బడినుండి ఇంటికివచ్చినప్పుడు ఒక సంఘటన జరిగింది. తండ్రి ఎవరో పెద్దమనిషితో మాట్లాడుతున్నాడు. ఆపెద్దమనిషి ఒకొక్క

సారి తండ్రిని గద్దిస్తున్నాడు. కొన్నిమాటలైనతర్వాత తండ్రి చిరంజీవిని ఆ పెద్ద మనిషికి చూపించాడు. అప్పుడు చిరంజీవికి ఏమీ అర్థంకాలేదు. మరుసటిరోజు తండ్రే స్వయంగా బడిలోనికి బదులుగా షాండ్రీలోనికి బలవంతంగా అప్పజెప్పినప్పుడు తండ్రి భావం అర్థమైంది. షాండ్రీలో ఏమీ చేయలేక కన్నీరుకార్చిన చిరంజీవి సాయంత్రం ఇంటివద్ద చదువుకొంటానని పేచీపెట్టినప్పుడు చిరంజీవి వీపుతోపాటు పలకకూడా పగిలిపోయింది. తండ్రి స్వభావం బాగా అవగతమై పోయింది.

‘ఒరే సన్నాసి ! సదుంకొని ఏంజేత్తావురా నువ్వు? బియ్యేలు సదుంకొన్నవోళ్ళే బీడీకొట్లు, హోటేళ్ళు పెట్టుకొంటావుంటే నీకెందుకురా శెమ. మనకి తింటాకే లేదు. ఇంకా సదువేంటి? మీయన్న జూడు. నాహూటిని సక్కగా పనిజేసుకొంటల్లా. నీకు రోజుకి రూపాయివస్తది. అద్దురూపాయి నాకిచ్చి, మిగతాది మీయమ్మ కియ్యి. తెలిసిందిరా. ఏడవమాక ఆడముండలా. యేడిశావో మల్లీ మక్కెలిరగదంతా’ అన్నాడు బండబూతుల పల్లవిలో.

ఆనాటితో చిరంజీవి చదువుకు స్వస్తి. ఆ చిన్నారి మనసులోని ఆశలు మట్టికొట్టుక పోయాయి. చదువు కలయైపోయింది. కన్నతండ్రే తన బ్రతుక్కి, ఇంటి సుఖానికి రాక్షసుడుగా పరిణమించాడు. ఐదేళ్ళుగడచిపోయాయి. రోజుకూలి రెట్టింపైంది. తండ్రి కివ్వవలసిన ముడుపుసొమ్ముకూడా రెట్టింపైంది. శ్రీశ్రీ తండ్రిగారి తాగుడుకూడ రెట్టింపైంది. దాన్ని అడ్డుకొనేశక్తి వాళ్ళఇంట్లో ఎవరికీ లేకపోయింది.

చిరంజీవి మనస్సులో కసితోకూడిన అసహాయత్వం తండ్రిపట్ల బుసుసం విప్పిన నాగుపాములా బుస్సు మన్నది.

చిరాగ్గా నడుస్తున్నాడు చిరంజీవి. వస్తూపోతున్న రిక్షాల్లా కార్లలా వాడితలలో ఆలోచనా పరంపరలు.

చిటారికొమ్మన మిఠాయిపొట్లంలా రోడ్డుప్రక్కన మిఠాయిషాపు ! అందంగా తీర్చిదిద్దిన, రంగురంగుల, రకరకాల పదార్థాల రాసులు ! అవి అద్దాల్లోనుండి, గ్లాసులలోనుండి అభిరుచుల్ని తమవైపు ఆకర్షించుకొంటున్నవి! మెర్క్యురీలైట్ల తెల్లని కాంతిలో బహుసుందరంగా కనబడుతున్నదా మిఠాయిషాపు! గుటకలుమింగుతూ అంతకు ముందున్న ఆలోచనలకు ఆనకట్టకట్టారు. ఏనాటినుండో తన చిన్నచెల్లెలు జిలేబి తెమ్మని పోరుపెడుతున్నది. తనకీ తినాలని ఎప్పటినుంచో ఉన్నది. ఎంతకాలమో చెల్లెల్ని మభ్యపెడుతూ, తననోటికి చిక్కంపెట్టుకొంటూ వచ్చాడు. కానీ ఈనాడు ఎందుకనో చిరంజీవిలోని వాంఛ ఆపరానిదైంది. తనకోర్కెను, చెల్లెలి ముద్దును తీర్చుకోవాలి అనుకొన్నాడు. ఇంటికిచ్చే డబ్బుల్లోఖర్చుపెడితే అమ్మ బాధపడ్తుంది. తండ్రికిచ్చే డబ్బులో కొనుక్కుంటే చావుదెబ్బలు తినాల్సిందే! ఎలా ? ఏంచేయాలి ? అని తర్కించుకొని ఒక నిర్ణయానికి వచ్చాడు. తండ్రికి ఏనాడూ తగ్గించి ఇవ్వలేదుగదా !

ఈరోజు తగ్గించి ఇచ్చిచూద్దాం! పరిస్థితి విషమిస్తే అమ్మతో ఎలాగైన చెప్పవచ్చు అనుకొని పావలా జిలేబిపొట్లం కట్టించుకొని, జాగ్రత్తగా పట్టుకొని తండ్రి ఉండే బిల్డింగ్ వైపు బయలుదేరాడు.

ఒక మనిషి తన పిల్లలకు వద్దన్నా కొనిపెడుతూ, ముద్దుచేస్తూ పోతున్నాడు. ఎవ్వరో తల్లిదండ్రులు రిక్షాలోవెళ్తూ పిల్లలతో ముద్దులాడుకొంటున్నారు. బ్రిడ్జీమీద అంటించిన పోస్టర్స్‌పైన పిల్లల్ని బుజ్జగిస్తున్న అమ్మబొమ్మ, నాన్నబొమ్మ, ఎంతో అందంగా కనబడుతున్నవి.

చిరంజీవి మనస్సులో అసంతృప్తికరమైన అనేక భావాలు తారట్లాడుతున్నవి. నడుస్తున్న అతని దృష్టి వృథాగా నీళ్ళుపోతున్న కుళాయిమీద పడింది. 'అరెరే! నీళ్ళన్నీ అనవసరంగా పోతున్నాయ్! మాఇంటిదగ్గరైతే కుళాయిదగ్గరే సంత!' అనుకొన్నాడు.

— చూడగా, చూడగా ఈకుళాయికి మా అయ్యాకి తేడా కన్పించడంలేదు. ఈ నీళ్ళేమో ఊరికేపోతుంటే, మా అయ్యేమో నీళ్ళలాగే మా డబ్బును ఖర్చుపెట్టుకొంటున్నాడు ... అమ్మకి, చెల్లికి, అన్నకి, నాకు బట్టలులేవు ... చిరుతిండి సంగతి దేముడెరుగు...సరిగా తిండేలేదు...చదువులేదు... ఏమీలేదు...సంపాదించడం... సగంకంటె పైనే ఆయన చేతిలో పోయడం ... ఆయనేమో జల్సాగా తాగుతూ, తందనాలాడ్డం ... పైగా మంచిచెబితే... బండబూతులు తిట్టడం... తన్నడం... ఎంతకాలం ఇట్లా? మాఅయ్యాకి బుద్ధి ఎప్పుడొస్తదో? ఏమైనాసరే ఇప్పుడు అడిగి తీరాల్సిందే? తలగొట్టి మొలేస్తాడా? - ఇటువంటి ఆలోచనల ఉద్వేగంలో తండ్రి ఉండేచోటు దగ్గరకు వచ్చాడు.

తండ్రి తనకోసమే ఎదురుచూస్తున్నట్లు నుంచున్నాడు. తండ్రి చూపులో చిరంజీవికి సున్నితమైన భావం ఏకోశాన కనబడలేదు. అనుకొన్న ఆలోచనలు, మాటలు తలలోనుండి పలాయనమైనాయి. అయినా నిబ్బరంగా తండ్రిపక్కన నుంచున్నాడు; అది మామూలు విధానానికి విరుద్ధం! తండ్రి మాట్లాడలేదు; చిరంజీవి నోరు మెదపలేదు. తండ్రి ముఖంలో విసుగు, కోపం కనబడ్డాయి.

'ఊం... ఏంట్రా ఆలిశం... తొంద్రగా... రూపాయిచ్చి... పోరా ఇంటికి' అన్నాడు.

'రూపాయి లేదు... నిండగా' చిరంజీవి గొణిగాడు.

'ఏం... ఎందుకులేదు? ఎందుకురా లేంది?' తండ్రి గొంతు.

'మనచిట్టికి... పావలా... జిలేబి కొన్నాను'

'ఎందుకురా జిలేబి' కోపంతో తండ్రిగొంతు ఖంగ్ మంది.

'తింటాకి...'

'గడ్డితిన గూడదురా... అదితినక పోతే...' తండ్రి అన్నాడు.

ఈమాటతో చిరంజీవిలోని రక్తం తిరగబడింది. గుండె మండింది.

'నువ్వే గడ్డితినగూడదా ... సొంతాక్కపోతే...' రోషంగా అన్నాడు.

'ఒరే! ఒరే ఫుండాకోర్ వెధవ! ఏంట్రా నువ్వు కూసింది...నిన్నునరుకుతా... ఇంటికి పదరా' అన్నాడు.

అంతలో అక్కడి సంరంభానికి జనం చాలమంది మూగారు. చిరంజీవి గుండెలో పిచ్చిధైర్యం ఊరింది.

'అయ్యా! నన్ను నరుకు...అమ్మని, అన్నని, చెల్లినికూడా నరికేసెయ్యి... నువ్వుమాత్రం జెల్సాగా తాగు ... తిను ...మేము బట్టల్లేకండా... బువ్వలేకుండా ఉంటాం...నువ్వు మాత్రం సద్దాగా ఉండు... మేము నయాపైస కొనుక్కో కూడదు... నువ్వేమో రోజూ రుపాయి మింగొచ్చు...నీకిచ్చిన డబ్బుకి ఏళ్లో యేసిన డబ్బుకి ఏందయ్యా తేడా... మావు సదువులు లేకుండా పన్లోబెట్టి, ఆడబ్బుల్తో నువ్వేమో కులుకుతున్నావ్ కమ్మగా... అందరూ నీలాగే పెంచుతున్నారా పిల్లల్ని... ఇన్నోళ్ళకి ఒక్క పావలా జిలేబి చెల్లికి కొన్నందుకు గడ్డితినమన్నావ్... ఇదుగో అసలు నేనే యిద్దామని తెచ్చా ఈరూపాయి కాగితం... కానీ .యిప్పుడు మాత్రం... నీకు యియ్యనంటే యియ్యను... నీకిచ్చినా నిప్పులో ఏసినా ఒకటేగా... ఇదుగో చూడు... ఈ రూపాయి...' అని ముక్కుపుటాలు అదురుతుండగా రూపాయికాగితాన్ని ముక్కలు ముక్కలుగా చింపి, తండ్రి ముఖానకొట్టి 'ఇక ఏంజేస్తావో చేసుకో' అని ఒకటే పరుగులంకించుకున్నాడు ఇంటివైపు.

చుట్టూ మూగిన ప్రజల చూపులు మాటలు స్థాణువులా దోషిగా నుంచున్న సూరయ్యను చిత్రవధ చేశాయి. ఏనాడు ఊహించని ఆవిచిత్ర సంఘటనకు దిగ్భ్రమ చెందిపోయాడు. సిగ్గుగా తల దించుకున్నాడు. అతని మెదడులో ఏమి సంఘర్షణ బయలుదేరిందో ఏమోకాని మానవుద్రాంకితు డయ్యాడు. కావల్లా పొడిచిన జనం క్రమంగా మబ్బుల్లా విడిపోయారు. సూరయ్య మనసులోని మబ్బులుకూడా విడిపోయాయి. అతనిలో వివేకం పొడసూపింది.

అతను నవ్వుతున్నాడు. కన్నీరు తుడుచుకొన్నాడు. ఆనందబాష్పాలు రెండు చేతులతో తుడుచుకున్నాడు.

ఇంటివైపు, తాను నిర్లక్ష్యం చేసిన చిన్న స్వర్గం వైపు, పరుగెత్తినట్లు నడిచాడు.

శాపగ్రస్తులు

— శ్రీ గాదేపల్లి కుక్కుటేశ్వరరావు, ఎం. ఏ.

* "ఏడువు రేడువు !" డన్న
ట్లీ 'డబ్బదియేడు' రెండు ఏడంకెలతో
మూడించె గీడు తెలుగున్
వాడలవాడలను ముంచివైచి జలధులన్.

* అది 'శని' పట్టినవారము
హృదయ విదారకము, తల్లులెటొ పిల్లలెటో !
ముదురు తమస్సున నుప్పెన
యుదరమ్మున శవములగుచు నొరగిరి త్రుటిలో.

* కొట్టుమిట్టాడి యేపట్టు చిక్కక కన్న
బిడ్డను గంగ కర్పించె తల్లి
ముక్కునోటను జలమ్ములు గ్రమ్మి యుక్కిరి
బిక్కిరై ప్రాణముల్ విడిచె జనము
తలదాచుకొన నేగి బలుభవంతులు నాల
యములు కూల సమాధియైరి ప్రజలు
కడలేని కడలి యాకలిదప్పులకు ధప్ప
శము లాయె గ్రామగ్రామములు మునిగి

నుడువ నోర్లేని పశువులా నడికిరేయి
అనుభవించిన మరణయాతనకు సాక్షు
లుదధి కెరటాలు యమకింకరోత్కరములె
కన్నయదికాదు విన్నదికాదు మునుపు.

* హతశేష సహాయార్థము
ఎవడు ధనముదండి వారి కీక కుడుచునో
అతనికి దేవుడు విధియిం
చుత ! అరగక కక్కికక్కి కుష్కించు రుజన్.

—***—

ఈపక్షంలో

గౌతమీ గ్రంథాలయము.

'ప్రసిద్ధమైన గౌతమీ గ్రంథాలయాన్ని ప్రభుత్వం స్వీకరించే విషయంలో సత్వరనిర్ణయంతీసుకోవాలి. లేనిచో జిల్లా గ్రంథాలయ సంస్థకి అప్పగించాలి. భవనం కూలి గ్రంథాలు నశించే ప్రమాదం రాక ముందే సముచిత నిర్ణయం తీసికోడానికి ప్రజలు ఆందోళన చేయాలి' అని జిల్లా గ్రంథాలయసంస్థ చైర్మన్ శ్రీ కె. బి. కొండలరావుగారు రాజమండ్రి మహిళా గ్రంథాలయ ప్రారంభోత్సవ సందర్భంలో తెలిపియున్నారు.- ఇందు మొదటిఉత్తమ పక్షానికే వారుకూడ ప్రయత్నించడం సముచితం కాగలదు.

క వి :

"హృదయంవున్న ఏకవిఅయినా పీడిత జన పక్షపాతి అవుతాడు. లేకుంటే కవి కానేరడు" రాజమండ్రిలో అనిసెట్టి సన్మానసభకి అధ్యక్షత వహిస్తూ అ. ర. సం. సహాయకార్యదర్శి శ్రీ సోమసుందర్ పలికిన మాటలివి. -ఈవాక్యాలలోని కవి శబ్దానికి పూర్వం అ. చేర్చడం సముచితం కాగలదు.

గోలింగు ప్రణాళిక :

రాజమండ్రి శ్రీమతి లక్ష్మీనరసమ్మ కాన్వెంటుస్కూలులో ప్రోగ్రెసివ్ ఫోరం యాజమాన్యమున ఈనెల 4,11 తేదీలలో సభ జరిగినది. గోలింగు ప్రణాళిక, పంచ వర్ష ప్రణాళికలపై చర్చలో పలువురు ప్రముఖులు పాల్గొన్నారు. గోలింగుప్రణాళిక ప్రస్తుత పరిస్థితులలో చాలా మంచిది అని కొందరూ, రాజకీయపు ఎత్తుగడతప్ప దానిలో చిత్తశుద్ధిలేదని కొందరూ ఉదాత్తానుదాత్త ధోరణిలో ప్రసంగించడం జరగింది.

మహిళా గ్రంథాలయం.

రాజమండ్రి దానవాయిపేటలో 11-12-77 న మనజిల్లాకే ప్రప్రథమంగా మహిళా గ్రంథాలయమునకు ప్రారంభోత్సవం జరగినది - స్త్రీలు పురుషులతో సమానంగా అన్ని రంగాలలోను నూతన వికాసము నొందుచున్న యీ కాలములో రాజమండ్రిలో మహిళా గ్రంథాలయారంభం అత్యంత హర్షదాయకం.

సాహిత్య అకాడమీ బహుమత గ్రంథములు.

1977 సం॥ ఉత్తమ గ్రంథంగా కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీవారి 5 వేల రూప్యములబహుమానం తెలుగులో శ్రీ కుందుర్తి ఆంజనేయులుగారి "కుందుర్తి కృతులు" అను గ్రంథానికి లభించింది.

1977 సం॥న ఉత్తమ గ్రంథములుగా ఈక్రిందివి ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ వారిచే 1116 లతో బహూకరింపబడినవి.

నవల-సంసారవృక్షం, శ్రీ ఆర్. యస్. సుదర్శనం; నాటిక-ధనుర్దాసు, శ్రీ కృష్ణశాస్త్రి, చిన్నకథ - పల్లెచక్రం, విహారి శాలివాహన; కవిత - నిశ్శబ్ద తరంగాలు, శ్రీ ఎల్లోరా; విమర్శ - తెలుగు నవలా సాహిత్య వికాసం, శ్రీ పుల్లాభొట్ల వెంకటేశ్వర్లు. - ఏదద్రరచయితలకు అభినందనములు.

పై గ్రంథముల వైశిష్ట్యాన్ని వివరించే విమర్శక వ్యాసాలకి "సమాలోచన" స్వాగతం ఇస్తుంది.

-

—* రచయితలకు మనవి *—

సంక్షేపముగను, సౌమనస్యముతోఁ గూడినవిగాను, నుండు విమర్శనాత్మక రచనలకు స్వాగతము. గ్రంథవిమర్శకుఁ బ్రాముఖ్యము. ఔచిత్యము మీఱని అభిప్రాయ భేదములకు సముచిత గౌరవము. వాఙ్మయమునఁ జేరఁదగు వివిధాంశములపై, దమ రచనలు పంపి మాకుఁ జేయూతనీయఁ బ్రార్థన. రచనలు సరళగ్రాంథికములోఁ గాని, శిష్టవ్యావహారికములోఁ గాని యుండవచ్చును.

వివాదాస్పదములుగాని, చట్టబద్ధమైన, మత, రాజకీయ, ఆర్థిక, శాస్త్రీయ, విజ్ఞాన, పారమార్థిక, సాహిత్యాదులకు సంబంధించి వివిధప్రక్రియలకుఁ జెందిన ఏవిషయములమీఁది రచనలనైనఁ బ్రచురించుట మా యభిలాష.

రచన మాకుఁజేరిన వారమురోజులలోఁ బ్రచురణకు స్వీకరించిన విషయము రచయితలకుఁ దెలుపఁబడును. స్వీకరింపఁబడనిరచనలు త్రిప్పిపంపుటకు తగిన తపాలా స్టాంపులు రచనలతోపాటు పంపవలయును.

క్రొత్త పుస్తకములను రెవ్యూకి పంపువారు రెండుకాపీలు పంపఁగలరు. పంపఁబడిన ప్రతి పుస్తకముమీఁదను వీలయినంతవఱకు రెవ్యూ ప్రచురింపఁబడును.

— ఎడిటరు.

—* ప్రకటన రేట్లు *—

పూర్తి పేజీ	రు. 40 - 00
$\frac{1}{2}$ పేజీ	రు. 25 - 00
$\frac{1}{4}$ పేజీ	రు. 15 - 00
$\frac{1}{8}$ పేజీ	రు. 8 - 00

వివరములకు ఎడిటరు & పబ్లిషరుపేర వ్రాయండి.

-

* వచ్చే జనవరి 1 సంచికలో శ్రీ ఆర్. యస్. సుదర్శనంగారి "సంసార వృక్షం" మీద సోమసుందర్ విమర్శన వ్యాసం ఉంటుంది.

అడ్రసు :—
సంపాదకుడు,
బులుసు సీతారామశాస్త్రి,
6–8–7, ఇన్నీసుపేట, రాజమండ్రి–1.

Editor, Printer and Publisher B. Sitharama Sastry, Printed at B. V. & Co. Press, Innispet, Rajahmundry-1.